

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Meri Hirvonen
Viivi Vainikainen

MEDIA OSANA VARHAISKASVATUSTA

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Maaliskuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
013 260600

Tekijä(t)
Meri Hirvonen, Viivi Vainikainen

Nimeke
Media osana varhaiskasvatusta

Toimeksiantaja
Penttilän päiväkoti

Tiivistelmä

Opinnäytetyön aiheena on mediakasvatus osana varhaiskasvatusta. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisoin keinoin ja sen tarkoituksena on korostaa mediakasvatuksen vahvistuvaa roolia osana varhaiskasvatuksessa tehtävää kasvatustyötä.

Mediakasvatus on aiheena ajankohtainen. Lapset kasvavat median ympäröimänä heti elämän ensimmäisistä hetkistä lähtien, joten mediakasvatusta tarvitaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Mediakasvatuksen tehtävänä on opettaa lapselle arjen tarpeellisia mediataitoja, joiden avulla heillä on mahdollisuus toimia eri medioissa turvallisesti ja kriittisesti. Media tarjoaa lapsille ympäristön monipuoliselle oppimiselle ja kehittymiselle, mutta tueksi tarvitaan mediasta tietävä ja kiinnostunut kasvattaja.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli nostaa esille median tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa sekä sitä, kuinka tavoitteellinen mediakasvatus olisi mahdollista tuoda osaksi varhaiskasvatusta.

Opinnäytetyöprosessin aikana järjestimme kuusi teemoitettua toimintatuokiota Penttilän päiväkodin esikouluryhmässä. Toimintatuokioiden avulla pyrimme tarjoamaan lapsille mahdollisuuden uudenslaisiin kokemuksiin median parissa. Toimintatuokioiden pohjalta tuotoksena opinnäytetyöstämme syntyi päiväkodin käyttöön jäävä mediakasvatuskansio. Tuotoksen avulla halusimme motivoida Penttilän päiväkodin työntekijöitä ottamaan mediakasvatuksellisen työotteen osaksi päiväkodin arkea.

Kieli
suomi

Sivuja 50
Liitteet 2
Liitesivumäärä 20

Asiasanat
mediakasvatus, varhaiskasvatus, mediakasvattaja, mediataidot, mediakulttuuri

THESIS
March 2016
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600

Author(s)
Meri Hirvonen and Viivi Vainikainen

Title
Media education as a part of early childhood education

Commissioned by
Penttilä Daycare Centre

Abstract

Our functional thesis subject is media education as a part of early childhood education. We carried out our thesis with practical methods. With our thesis we want to emphasize the increasingly important role of media education in early childhood education.

Media education is very topical at the moment. Children are surrounded by media from the first moments of their lives so media education in early childhood education is well needed. The purpose of media education is to teach children how to use media safely and with a critical point of view. Media offers children a great source to experience and learn new things but they need to have an adult to support them. Adult's responsibility is to bring forth good media content, show interest towards different kinds of media and in this way to aid children in getting familiar with media and media devices.

During our thesis process we carried out six functional media education sessions with individual themes pertaining to the subject of media education. In these sessions our goal was to offer the participants a chance to go through new experiences in media. After the sessions we compiled a Media education binder based on feedback and our experiences from the sessions.

As a suggestion for complementary research we propose a study of enhancing the role of media education as a part of a child's journey through the varying stages of education. Also, media education should be realized as a subject in a degree study in social services, as it is an important part of education as a whole.

Language
Finnish

Pages 50
Appendices 2
Pages of Appendices 20

Keywords

Media education, early childhood education, media educator, media skills, media culture

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus ja media	6
	2.1 Varhaiskasvatus	6
	2.2 Esiopetus.....	7
	2.3 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	9
	2.4 Mediakasvatus esiopetuksessa	10
3	Mediakasvatus lasta tukemassa	13
	3.1 Mediakasvattaja.....	13
	3.2 Mediataidot	15
	3.3 Lasten mediakulttuuri	16
4	Opinnäytetyön lähtökohdat	17
	4.1 Mediakasvatuksesta tehdyt aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyö	17
	4.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	20
	4.3 Toimeksiantaja ja kohderyhmä	21
5	Opinnäytetyön toteutus	22
	5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja prosessin kuvaus	22
	5.2 Käytetyt menetelmät ja työtavat	26
	5.2.1 Luovat menetelmät.....	26
	5.2.2 Sosiokulttuurinen innostaminen	28
	5.2.3 Muut käytetyt menetelmät.....	29
6	Toimintatuokiot ja mediakasvatuskansio.....	30
	6.1 Suunnittelu.....	30
	6.2 Tutustuminen.....	32
	6.3 Tv-ohjelmat ja elokuvat	32
	6.4 Pelit ja Internet	34
	6.5 Uutiset.....	34
	6.6 Mainokset	35
	6.7 Lopetus	36
	6.8 Mediakasvatuskansio.....	36
7	Arviointi	38
	7.1 Havainnot ja lasten kokemuksista	38
	7.2 Työntekijöiden arvio toiminnasta	40
	7.3 Oma arviointi toteutuksesta	41
	7.4 Mediakasvatuskansion arviointia.....	43
8	Pohdinta	44
	8.1 Luotettavuus ja eettisyys	44
	8.2 Tavoitteiden toteutuminen ja ammatillinen kasvu.....	45
	8.3 Jatkotutkimusehdotukset	48
	LÄHTEET	49

Liitteet

Liite1 Toimeksiantosopimus

Liite 2 Mediakasvatuskansio

1 Johdanto

Media määrittää arkeamme luultavasti enemmän kuin arvaammekaan. On tärkeää tarkentaa katsetta siihen, minkälaisen medioiden keskellä elämme ja kuinka voimme kasvatuksessa ohjata lapsia toimimaan eri medioiden ympäröimänä kriittisesti ja turvallisesti (Merilampi 2014, 9). Lapset ovat kosketuksissa mediaan ensimmäisistä hetkistä lähtien ja viettävät erilaisten medioiden parissa koko elämänsä. Media vaikuttaa voimakkaasti lasten arkeen, kehitykseen ja ihmissuhteisiin. Mediassa pinnalla olevat aiheet välittyvät lasten leikkeihin ja puheisiin sekä rakentavat lasten käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Lisäksi media välittää lapsille toimintatapoja, arvoja ja asenteita (Pentikäinen, Ruhala & Niinistö 2007, 6). Lapset muodostavat ja tulkitsevat sosiaalisia suhteita ja rakentavat identiteettejään median avulla (Buckingham 2003, 5). Mediakasvatus valikoitui opinnäytetyömme aiheeksi sen ajankohtaisuuden vuoksi. Kiinnostuimme alati muuttuvasta mediamaailmasta ja siitä, kuinka voisimme hyödyntää mediatietoutta tulevassa ammatissamme.

Jatkuvassa kehityksessä oleva media, uusiutuvat medialaitteet ja lasten kasvava kiinnostus eri medioita kohtaan on lisännyt tarvetta tavoitteelliselle mediakasvatukselle varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja sen toimeksiantaja on Penttilän päiväkotitoiminta. Tavoitteemme oli tarjota lapsille kokemuksia erilaisista medioista ja mediavälineistä sekä opettaa heille turvallista ja kriittistä median käyttöä. Halusimme opinnäytetyömme kautta tehdä mediakasvatuksen aiheen tutuksi varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja tuoda mediakasvatuksen heidän saatavilleen. Pyrimme tarjoamaan heille välineitä, jotta he voisivat ottaa median luonnolliseksi osaksi päiväkodissa tehtävää kasvatustyötä ja arkea.

Tämä opinnäytetyöraportti koostuu teoreettisesta viitekehyksestä, työn lähtökohdista, toteutuksesta, arvioinnista ja pohdinnasta. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen keskeisinä teemoina ovat varhaiskasvatus, mediakasvatus sekä

mediataidot. Raportissa olemme kuvanneet opinnäytetyöprosessin etenemisen vaiheet sekä päiväkodissa tehdyt toimintaosuudet. Lisäksi esittelemme opinnäytetyön tuotoksen. Arvioimme raportissa omaa toimintaamme ja tuotosta. Pohdinnassa tarkastelemme opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden toteutumista, oman ammatillista kasvua sekä nostamme esille mahdollisia kehitysideoituja tulevaisuutta ajatellen.

2 Varhaiskasvatus ja media

2.1 Varhaiskasvatus

Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -oppaassa Heikkilä, Välimäki & Ihalainen (2005, 11) määrittelevät varhaiskasvatuksen pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunta järjestää, valvoo ja tukee varhaiskasvatusta, joka koostuu lapsille tarjottavan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta (THL, 2015). Laadukkaan varhaiskasvatuksen avulla pyritään vahvistamaan jokaisen lapsen koulutuksellista ja yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta sekä elinikäistä oppimista. (OAJ, 2015.)

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista vuorovaikutusta ja yhdessä lapsen kanssa toimimista, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys (Heikkilä ym. 2005, 11 - 12). Varhaiskasvatuksessa korostuu myös päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien tai huoltajien välinen kasvatuskumppanuus (Heikkilä ym. 2005, 31). Lasten tasa-arvoisuuden edistämiseksi jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta (THL, 2015).

Varhaiskasvatuksessa ohjataan lasta ihmisenä kasvamisessa. Varhaiskasvatus luo pohjaa elämänmittaiselle kehitykselle ja sillä on kolme merkittävää kasvatuspäämäärää, jotka määrittävät lapsen kasvua myös myöhemmissä elämän-

vaiheissa. Varhaiskasvatus edistää ihmisen henkilökohtaista hyvinvointia, vahvistaa toisen huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistamista ja laittaa aluille prosessin, jossa itsenäisyyttä lisätään asteittain. Kasvatuspäämäärät yhdessä luovat mahdollisuuden lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiselle. (Heikkilä ym. 2005, 13.)

Varhaiskasvatuksen päämäärät ja tavoitteellisuus ilmenee myös lainsäädännössä. 1.8.2015 voimaan tullut varhaiskasvatuslaki (580/2015) 2. a §:ssä on määritetty varhaiskasvatuksen kymmenen päätavoitetta. Tavoitteina on esimerkiksi edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä mahdollistaa lapselle myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuslaki pyrkii takaamaan lapsille yhdenvertaiset mahdollisuuden varhaiskasvatukseen, edistämään sukupuolten tasa-arvoa sekä antamaan valmiuksia ymmärtämään ja kunnioittamaan yleistä kulttuuriperinnettä ja eri kulttuurien eroavaisuuksia. Varhaiskasvatuksessa on velvollisuus tunnistaa lapsen yksilölliset tuen tarpeet ja mahdollistaa tarkoituksenmukainen varhaiskasvatus sekä kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoa vertaisryhmissä toimimisen kautta. Varhaiskasvatuksessa lapsia tulee ohjata vastuulliseen ja kestäväseen toimimiseen niin, että lapset oppivat kunnioittamaan toisiaan sekä yhteiskunnan jäsenyyttä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa tulee taata, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin unohtamatta yhteistyötä kasvatuskumppanuudessa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takaamiseksi. (OAJ, varhaiskasvatuslaki 2015.)

2.2 Esiopetus

Esiopetus määritellään lapsen tavoitteelliseksi opetuksiksi ja kasvatukseksi, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen, että alkuopetukseen oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa tai kouluissa. (Opetushallitus 2015, 8 - 9.)

Esiopetus on merkittävä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetuksessa tuetaan lapsen yksilöllisyyttä ja luontaista tapaa oppia leikin kautta. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidon aloilla. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Esiopetuksen tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan. (Opetushallitus 2015, 12.)

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa hyödynnetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen sisällön suunnittelussa. Leikki on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa ja huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. (Opetushallitus 2015, 12.)

Esiopetuksessa ei ole varsinaisia oppiaineita. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppiaineiden sijaan käsitellään esiopetukselle keskeisiä sisältöalueita. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet voidaan sijoittaa varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden yhteyteen ja osoittaa siten, minkälaisia jatkumoa varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista muodostuu esiopetuksen keskeisiin sisältöalueisiin.

(Heikkilä ym. 2005, 29.)

Erilaiset sisältöalueet muodostavat pohjan laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Laaja-alaisen

osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävästä elämäntavasta omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat esimerkiksi kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Monilukutaidolla sekä tieto- ja viestintäteknologidella osaamisella tähdätään lasten medialukutaidon kehittymisen tukemiseen. (Opetushallitus 2015, 16 - 19.)

2.3 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatus määritellään opetuksiksi mediasta ja mediaa apuna opetuksessa käyttäen (Buckingham 2000, 6). Mediavälineitä ovat esimerkiksi matkapuhelin, tabletit, televisio, internet, radio ja lehdet. Median sisältöjä ovat muun muassa mainokset ja uutiset. Mediakasvatus on yhteydessä mediavälineisiin ja median eri sisältöihin, mutta pääasiassa mediakasvatus on kasvatusta elämiseen mediakulttuurin keskellä. Mediakasvatuksella harjoitetaan mediataitoja ja tuetaan kriittisen medialukutaidon kehittymistä. Mediataitoja ovat mediavälineisiin liittyvät tekniset taidot, mediassa esiintyvien sisältöjen sekä tietojen kyseenalaistamisen taidot, analyttisyys sekä kyky osallistua mediakulttuuriin ja nauttia siitä. (Ruhala, Ritakoski & Niinistö 2008, 26.)

Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa kehitetään varhaisia valmiuksia mediakulttuurissa elämiseen ja oman mediasuhteen ymmärtämiseen. Lähtökohtana ovat lapsen ikä ja yksilöllinen kehitysvaihe. Mediakasvatus pohjautuu elämykselliseen, kokemukselliseen ja leikilliseen oppimiseen, mikä tukee lapsen mahdollisuuksia toimia aktiivisesti yhteisössään ja edesauttaa osallisuuden tunteen syntymistä. Mediakasvatus on osa ajanmukaista varhaiskasvatusta ja se tulisi nostaa esille perheiden ja kasvattajien yhteisenä kasvatustehtävänä. (Stakes & opetusministeriö 2008, 6.)

Mediakasvatukseen liittyy useita samoja teemoja, jotka ovat keskiössä myös varhaiskasvatustyössä. Tällaisia ovat esimerkiksi tasa-arvo, hyvinvointi ja osal-

lisuus. Mediataitojen osa-alueita ovat myös tunnetaidot, sosiaaliset taidot sekä median tuottamisen, vastaanottamisen ja kommunikoinnin taidot (Stakes & opetusministeriö 2008, 3). Mediakasvatuksen perimmäiset kysymykset ovat kasvatuksellisia ja sen avulla tavoitellaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja osallisuuden tunnetta. Kasvatuksellisuuden takia mediakasvatus ei vaadi kalliita laitteita tai laajaa teknistä osaamista. (Mustonen 2006, 8–10.)

Mediakasvatus kohdistuu mediasuhteeseen. Mediakasvatuksen avulla lapsi oppii itse säätelämään omaa suhdettaan mediaan ja mediasta välittyviin viesteihin. Pieni lapsi ei osaa vielä ottaa vastuuta median käytöstään ja tämän vuoksi kasvattajan täytyy toimia tulkkina lapselle mediaympäristössä. (Kerho-keskus & Opetushallitus 2009, 28–30.)

Päiväkodissa mediakasvattaja jakaa lasten ajatukset, kuuntelee, keskustelee sekä ohjaa ja opettaa. Keskeisenä ajatuksena on käsitys lapsesta aktiivisena ja toimivana yksilönä. Hyvä lähtökohta mediakasvatukselle on lapsen luontainen tapa toimia ja tutkiva oppiminen. Lapsi oppii toiminnan kautta. Samalla osallistumismahdollisuudet lisääntyvät. Kasvattajan tavoitteena on rohkaista ja innostaa lapsia ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan hänelle luontaisin toimintatavoin. (Mustonen 2006, 8–10.)

Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen päämääränä on turvallisten mediasisältöjen pohjalta kehittää lapsen ymmärrystä mediakulttuurista ja vahvistaa lapsen mediataitoja niin, että lapsi pystyy vähitellen hyödyntämään mediaa tiedollisiin, taidollisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin läpi elämänsä. Mediakasvatuksen tavoitteena on myös edistää lapsen kykyä toimia vastuullisesti median parissa oma ja toisten hyvinvointi huomioon ottaen. (Stakes & opetusministeriö 2008, 10.)

2.4 Mediakasvatus esiopetuksessa

Esiopetusikäinen lapsi on yhä kiinnostuneempi ympärillä vaikuttavista ilmiöistä ja lapsen halu tehdä itse ja halu vaikuttaa lisääntyvät esikouluikään tultaessa. Esikouluikässä taidot karttuvat ja omatoimisuus sekä itsenäisyys lisääntyvät.

Nämä asiat näkyvät myös lapsen median käytössä. Esiopetusikäinen lapsi käyttää aktiivisesti mediaa ja tuottaa itse mediaan liittyviä sisältöjä esimerkiksi piirtämällä ja keskustelemalla. Esiopetuksen sisällöt ja lasten jatkuvasti kasvava median käyttö luovat pohjaa medialukutaidon kehittymiselle. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 31.)

Esikouluikäisen tultaessa lasten itsenäinen mediankäyttö lisääntyy jolloin mediakasvatuksen tärkeys esiopetuksessa korostuu. Esikouluikäiselle on tärkeää opettaa taitoa tulkita mediaa kriittisesti sekä ohjata tätä turvalliseen mediankäyttöön. Vaikka lapsi käyttäisi mediaa itsenäisesti, esikouluikäinen lapsi keskustelee usein mielellään mediasta ja sen sisällön herättämistä ajatuksista. Tällaiset tilanteet ovat kasvattajalle hyviä hetkiä keskustella mediasta ja ohjata lasta käyttämään medioita oikein. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 5.)

Aikuisen tehtävä on auttaa lasta jäsentämään mediasta välittyneitä kokemuksia ja toimia emotionaalisenä tukena hämmentävissä ja kysymyksiä herättävissä tilanteissa (Mediakasvatuskeskus Metka ry 2011, 7). Vaikka esikouluikäinen lapsi pystyy erottamaan oikean ja väärän, on kasvattajan tarjottava lapselle emotionaalista tukea, jonka avulla lapsen käsitys median toiminnasta ja itsestä median käyttäjänä vahvistuu. Samalla kasvattajalla on mahdollisuus ymmärtää millainen merkitys medialla on lapsen elämässä. Mediakasvatusta tehtäessä esikouluikäisten lasten kanssa on huomioitava se, että tässä iässä lapsilla saattaa olla hyvin erilaisia taitoja tulkita mediaa, esimerkiksi lukutaito vaikuttaa suuresti siihen, minkälaisia sisältöjä lapsi mediasta pystyy poimimaan. Kasvattajat huolehtivat, että lapsen saama sisältö mediasta on sopivaa ja monipuolista. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 29.)

Esiopetuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittyminen. Laaja-alainen osaaminen pitää sisällään monia eri osa-alueita, joista kaksi liittyy keskeisesti mediakasvatukseen. Ensimmäinen osa-alue on monilukutaidon kehittyminen. Monilukutaidolla tarkoitetaan kykyä erilaisten viestien tulkitsemiseen ja tuottamiseen. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja,

kuten peruslukutaito, kuvalukutaito ja medialukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2015, 18.)

Toinen mediakasvatukseen kiinnittyvä osio laaja-alaisessa osaamisessa on tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen mielletään tärkeäksi kansalaistaidoksi, jonka opettelu tulisi aloittaa esiopetuksessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja myöhemmin työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista. (Opetushallitus 2015, 18 - 19.)

Opetuksessa tulee tutustua eri tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja. (Opetushallitus 2015, 18 - 19.)

Esikoululaisten mediakasvatuksessa on hyvä huomioida median mahdollisuudet. Esikouluiässä lapsi oppii paljon ja erilaiset mediat tarjoavat hyviä mahdollisuuksia tukea lapsen oppimista. Esimerkiksi erilaiset pelit ja tehtävät voivat auttaa lasta oppimaan uusia taitoja (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 43). Kasvattajan on siis löydettävä tasapaino median haasteiden ja mahdollisuuksien välille. Monilukutaidon kehittymisen kannalta lapsia tulisi kannustaa tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä esimerkiksi mediakasvatuksen keinoin. Näiden kautta lapsille tarjoutuu mahdollisuus opetella ilmaisua ja vuorovaikutusta erilaisissa oppimisympäristöissä ja samalla voidaan vahvistaa lapsen osallisuuden tunnetta. (Opetushallitus 2015, 18.)

3 Mediakasvatus lasta tukemassa

3.1 Mediakasvattaja

Media asettaa kasvattajille jatkuvasti uusia haasteita. Media muuttuu ja sen maailma on radikaalisti erilainen verrattuna siihen, millainen media on ollut nykypäivän kasvattajien lapsuudessa. Median asettamista haasteista huolimatta media tulisi kasvatuksessa nähdä myös mahdollisuutena. On nähtävä tasapaino sen välillä, mitä media voi tarjota kasvattajalle ja lapselle, ja miltä median osa-alueilta lasta tulee suojella. Vastuu mediakasvattajan roolista tulisi jakautua sekä varhaiskasvatukselle, että lapsen vanhemmille. Mediakasvatus ottaa osaksi kasvatuskumppanuutta. (Stakes 2008, 6.)

Mediakasvatus ei vaadi kasvattajalta vaikuttavia teknisiä taitoja tai mittavaa tietovarastoa. Tietojen ja taitojen lisäksi mediakasvatuksessa on kyse asenteista (Buckingham 2003, 10). Mediakasvattajalle teknisiä taitoja tärkeämpää on olla läsnä, halu kuunnella sekä tukea ja ohjata lasta tarvittaessa. Mediakasvatus lähtee pienistä askelista, esimerkiksi kertomisesta, kuuntelusta, kyseenalaistamisesta, yhdessä tekemisestä ja jakamisesta. (Mustonen 2006, 22.) Lapset voivat olla taitavampia median käyttäjiä kuin vanhemmat ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Lapset eivät kuitenkaan osaa tarkastella ja tulkita mediaa kriittisesti. Tämän takia lapset tarvitsevat kasvattajan apua. Kasvattajien täytyy asettaa rajoja lasten median käytölle sekä tarjota lapsille sopivia mediasisältöjä (Mustonen 2002, 55). Aikuisen rooli on huolehtia siitä, että median tarjoamat sisällöt soveltuvat lapsen kehitys- ja ikätasolle. Lapsen kehityksellinen taso ei vielä ole riittävällä tasolla mediasisältöjen syy-yhteyksien tarkasteluun. Mediakasvattajan tulee huomioida ne kysymykset ja sisällöt, jotka lähtevät lapsen lähtökohdista ja ovat tarpeeksi konkreettisia lasten kanssa käsiteltäviksi. (Ruhalta, Ritokoski & Niinistö 2008, 22.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevien on tärkeää tiedostaa oma mediakasvattajan roolinsa, siihen liittyvät periaatteet ja sen mukanaan tuomat vaatimukset.

Mediakasvattajana toimiminen edellyttää oman työn pohtimista sekä toiminnan arviointia (Stakes 2008, 14). Varhaiskasvatuksessa mediakasvatus on usein tietoista lapsen opettamiseen ja kasvatukseen liittyvää toimintaa, mutta mediakasvatuksellisia tilanteita syntyy varhaiskasvatuksessa myös ilman, että kasvattaja on tilanteita suunnitellut. Ne ovat hyvä mahdollisuus toteuttaa tavoitteellista mediakasvatusta osana lapsen luonnollista arkea. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 19.)

Mediakasvattajan tehtävä on tutustua mediassa vaikuttaviin ilmiöihin ja suuntauksiin ja tämän on hyvä tuntee erilaisia medioita ja mediavälineitä. Varhaiskasvatuksen mediakasvattaja on kiinnostunut lasten elämässä vaikuttavasta mediamaailmasta ja suhtautuu mediaan tutkivasti sekä kriittisesti. Mediakasvattaja tunnistaa lasten mediatarpeet ja toimii itse esimerkkinä erilaisia medioita käytettäessä. Mediakasvattajan vastuu on ymmärtää mitä medioita ja mediavälineitä lapsen elämässä on läsnä ja minkälaisen median käyttö on turvallista lapsille. Mediakasvattaja suunnittelee ja toteuttaa mediakasvatusta sekä liittyy sen osaksi kasvatuskumppanuutta. Mediakasvattaja tuntee tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön ja on sitoutunut noudattamaan niitä. Mediakasvattajan täytyy tuntee myös lasta koskeva lainsäädäntö ja lapsen oikeuksien sopimuksen säädökset lasten oikeuksista. (Stakes 2008, 14.)

Mediakasvatusseura julkaisi vuonna 2014 Mediakasvattajan eettiset periaatteet, jotka perustuvat Suomen lakiin ja YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen. Eettisten periaatteiden tarkoituksena on tukea mediakasvattajia ja innostaa tietoiseen mediakasvattajuuteen. Eettiset ohjeet neuvovat mediakasvattajaa esimerkiksi toimimaan moraalisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla. Mediakasvattajan tulee vaalia yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, joka arvostaa lapsen ja nuoren omaa osaamista ja kokemusmaailmaa. Mediakasvattajan tulee ottaa huomioon se, että yksilöillä on erilaiset valmiudet ja lähtökohdat mediataitojen opetteluun. Mediakasvattaja auttaa hyödyntämään, tulkitsemaan, tutkimaan ja analysoimaan mediaa kriittisesti. Mediakasvattajan ei tule arvostella eikä arvottaa lapsen media-arkea ja hänen tulee rohkaista lapsia ja nuoria omaan mediailmaisuun ja luoda siihen mahdollisuuksia. Mediakasvattaja kannustaa myös kunnioittavaan kohtaamiseen mediassa. (Mediakasvatusseura ry 2014.)

3.2 Mediataidot

Mediataidot ovat median aktiivista ja kriittistä käyttöä, johon kuuluvat tekniset taidot sekä median taustarakenteiden tunteminen. Mediataidot eivät ole synnynäinen ominaisuus. Ne ovat opittavissa ja opetettavissa olevia asioita. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 9.) Mediataidot ovat kykyä hankkia tietoa medially ja mediasta. Mediataitoihin kuuluu mediasisältöjen tulkinta ja erittely, medialaitteiden hallinta, itselleen sopien medioiden ja sisältöjen valinta, vuorovaikutuksessa oleminen median avulla ja itsensä ilmaisu eri mediavälinein. Mediataitojen harjoittelun tuloksena lapselle kehittyy kykyä käyttää mediaa turvallisesti, hän pystyy hallitsemaan omaa mediankäyttöään ja oppii tuottamaan itse mediaa. (Stakes 2008, 17.)

Mediataidot muodostuvat neljästä osa-alueesta, jotka ovat päällekkäisiä. Nämä osa-alueet ovat luovat ja esteettiset taidot, vuorovaikutustaidot, kriittiset tulkintataidot ja turvataidot. Luovat ja esteettiset mediataidot tarkoittavat lapsen kykyä katsoa, kuunnella, luoda ja tulkita mediasisältöjä. Lapsen luomat mediasisällöt kertovat hänen identiteetistään. Ne heijastavat lapsen mediamakua sekä tapoja, joilla hän vastaanottaa, arvottaa ja tulkitsee mediaa. (Kerhokeskus & opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 19.)

Vuorovaikutustaidot pitävät sisällään lapsen kyvyt pitää median avulla yhteyttä muihin, sekä lapsen valmiudet hahmottaa erilaisia mediassa viestittyjä näkökulmia. Vuorovaikutustaidot tarkoittavat myös lapsen taitoa samastua erilaisiin mediassa toimimisen rooleihin. Kriittiset tulkintataidot tarkoittavat kykyä ymmärtää ja merkityksellistää erilaisia mediasisältöjä. Turvataitoja tarvitaan ratkaisemaan ongelmatilanteita ja niillä voidaan pyrkiä estämään haitallisia mediakokemuksia. Turvataidot sisältävät turvallisen, tarkoituksenmukaisen ja tilannekohtaisen median sisältöjen ja palveluiden käytön. (Kerhokeskus ym. 2011, 21–22.)

Opitut mediataidot luovat pohjaa kriittisen medialukutaidon kehittymiselle. Medialukutaito on osa elinikäistä oppimisprosessia. Medialukutaidon karttuessa

yksilö voi vastaanottaa mediatekstejä, vaikuttaa median välityksellä, toimia vuorovaikutuksessa ja tuottaa itse mediasisältöjä (Kupiainen & Sintonen 2009, 15). Kriittinen medialukutaito tarkoittaa kyseenalaistamista sekä omien valintojen tekemistä. Se on median arviointia, analysointia ja pohdintaa. Kriittinen medialukutaito onkin mediakasvatuksen keskeinen tavoite. Mediataitoja ja kriittisen medialukutaidon tärkeyttä ei voi aliarvioida, koska ne ovat edellytyksiä median hallitsemiselle ja nyky-yhteiskunnassa toimimiselle. (Stakes 2008, 20.)

3.3 Lasten mediakulttuuri

Mediakulttuurilla tarkoitetaan median merkityksen lisääntymistä ihmisten arjessa ja kokemusten muuttumista mediavälitteisiksi (Stakes 2008, 6). Mediakulttuurin vaikutukset ilmenevät varsinaisten käyttötilanteiden ulkopuolelle. Media myös yhdistää eri kulttuureja. Samat elokuvat, musiikki ja pelit ovat suosiossa ympäri maailmaa. Media on yksi kulttuurin monista osa-alueista joten media itsessään ilmentää kulttuurin monimuotoisuutta. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 49.) Mediakulttuuri on lapsen keskeinen toiminta- ja oppimisympäristö, jossa lapset viihtyvät, oppivat ja ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä. Sitä ei voi rajata oppimisympäristön ulkopuolelle. Mediasisällöt ja -välineet näkyvät lasten leikeissä, puheessa ja vuorovaikutuksessa. Media ja mediakulttuuri voidaan nähdä kasvatuksen voimavarana, vaikka siihen liittyy myös riskejä. (Stakes 2008, 6)

Lasten mediabarometrin (Suoninen 2014, 63) tulosten mukaan erilaiset mediat ovat vahvasti osa lasten arkipäivää jo vauvaiästä lähtien. Vauvaiäisenä tärkeimpiä mediasisältöjä ovat musiikki ja kuvakirjat. 1–2-vuotiaana kuvaohjelmien ja internetin käyttö alkavat ja digitaaliset pelien pelaaminen yleistyy 2–4 vuoden iässä. Omat matkapuhelimet tulevat kuvioihin esiopetusiässä, mutta nuoremmat lapset lainaavat vanhempien matkapuhelimia pelien pelaamiseen. Mediabarometrin (Suoninen 2014, 72) johtopäätöksissä todetaan, että runsas audiovisuaalisten mediasisältöjen kulutus kuvaohjelmien ja digitaalisten pelien muodossa tulisi huomioida nykyistä paremmin myös varhaiskasvatuksessa.

Merilammen (2014, 35) mukaan lapsen oma mediamaku kehittyy jo varhaislapsuudessa. Media on läsnä arjessa ja puheissa jatkuvasti. Se myös opettaa ja kasvattaa. (Suoranta 2003, 47.) Medialla on vahva rooli osana lasten kasvuympäristöä eikä sitä voi eriyttää heidän elämänsä elämäntilustaan. Näin ollen median merkitys esimerkiksi lasten identiteetin muodostumisessa on keskeinen (Pohjola & Johnson 2009, 11, 24). Lapset leikkivät ja keskusteleivat mediasta lähtöisin olevista aiheista. Mediasta kumpuavissa leikeissä on kuitenkin kaksi puolta. Ne ovat lapselle keino tulkita median välittämiä viestejä, mutta median taustalla on useasti kaupallisuus ja muut intressit kuin lasten hyvinvointi. Mediakulttuurin tunteminen auttaa aikuisia ymmärtämään muun muassa lasten leikkejä, heidän kieltään ja toiveitaan. Lasten mediakulttuurista kumpuaa aiheita yhteiseen keskusteluun. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 49.) Kasvattajilla on vastuu siitä, ettei lapsen arvo- ja todellisuuskäsitys tai maailmankuva rakennu pelkätään median kautta saatujen viestien pohjalle. (Mustonen 2002, 16.)

Nykyiselle mediakulttuurille on tyypillistä, että rajan hahmottaminen todellisuuden ja median välille on muuttunut vaikeammaksi. Nykyinen kulttuurimme on medioitunut lähes kokonaan. Erityisesti lapsille ja nuorille aikuisille mediatodellisuus on läsnä siinä todellisuudessa, jossa he ovat. (Merilampi 2014, 23.) Media on osallistavaa ja muuttuu jatkuvasti. Tarvitsemme taitoja ja välineitä tullaksemme osallisiksi tästä kulttuurista. Tarvitsemme myös kykyä sekä valmiuksia toimimiseen ja elämiseen muuttuvassa mediakulttuurissa. (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 49.)

4 Opinnäytetyön lähtökohdat

4.1 Mediakasvatuksesta tehdyt aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyö

Opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheessa perehdyimme laajasti aihepiiriin liittyvään teoretietoon ja aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. Havaitsimme nopeasti, että varhaiskasvatuksen näkökulmasta mediaa ja mediakasvatusta on käsitelty niukasti. Opinnäytetyöprosessimme aikana törmäsimme muutama

uuteen tutkimukseen ja opinnäytetyöhön, jotka käsittelivät aihetta, mutta erityisesti toiminnallisoin keinoin toteutettuja opinnäytetöitä oli tarjolla hyvin vähän.

Perehdyimme vuonna 2014 julkaistun Nuorisotutkimusseuran toteuttaman Lasten mediabarometri 2013 julkaisuun, jossa oli tutkittu maanlaajuisen kyselytutkimuksen avulla 0–8 vuotiaiden lasten median käyttöä ja sen muutoksia vuodesta 2010 lähtien. Julkaisu on laaja katsaus 0–8 vuotiaiden lasten elämässä vaikuttaviin medioihin ja mediavälineisiin, sekä siihen, kuinka paljon minkäkin ikäiset lapset käyttävät mediaa, ja kuinka mediankäyttö on muuttunut vuodesta 2010. Julkaisu esittelee myös sen, miten median käyttö ilmenee eri-ikäisten lasten keskuudessa. Mukana julkaisun teossa on ollut laaja-alainen ohjaus- ja asiantuntijaryhmä.

Mediabarometrin tuloksien mukaan voidaan todeta, että lapsi on kosketuksissa median kanssa heti vauvaiästä lähtien (Suoninen 2014, 57). Mitä pidemmälle lapsen kasvussa ja kehityksessä edetään, sitä enemmän media ja erilaiset mediavälineet ovat osa lapsen arkipäiväistä elämää. Esimerkiksi 5–6v. lapsista kuvaohjelmia katselee vähintään kerran viikossa 98 % lapsista. Näiden ja lukuisten muiden Mediabarometrissa esitettyjen tulosten pohjalta pystyimme vakuuttamaan siitä, että mediakasvatus on todella tarpeellista varhaiskasvatuksessa.

Lasten mediabarometri- julkaisu (Suoninen 2014) toimi meille opinnäytetyöprosessimme aikana arvokkaana työkaluna, sillä tulokset painottuvat suurimmalta osin juuri varhaiskasvatusikäisten lasten piiriin. Mediabarometrin tutkimustieto on luotettavaa ja kohtuullisen tuoretta, jolloin meidän oli mahdollista soveltaa siitä saatavaa tietoa esimerkiksi toimintatuokioiden suunnittelussa. Valitsimme ohjaukseteiden teemat mediabarometria mukaillen ja hyödynsimme tietoa muutenkin esimerkiksi toimintatuokioiden sisältöjen muodostamisessa ja tuotoksen suunnittelussa.

Suunnitellessa opinnäytetyömme aihetta löysimme Keski-Luopan ja Koukarin (2013) tekemän toiminnallisen opinnäytetyön; Metka-Nallen matkassa – Mediakasvatusta varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyön tarkoitus oli viedä me-

diakasvatusta varhaiskasvatukseen. Tarkoituksena oli myös etsiä vastaus siihen, miten mediakasvatuksen avulla tuotetaan lapsille elämyksiä ja uuden oppimista. Lisäksi opinnäytetyö halusi herättää keskustelua vanhempien ja ammattikasvattajien kanssa.

Keski-Luopan ja Koukarin opinnäytetyöhön kuuluivat toiminnalliset lähikerrat lasten kanssa, vanhempainilta sekä havainnointilomake työntekijöille. Keski-Luopan ja Koukarin mukaan mediakasvatuksen vieminen päiväkodin arkeen heidän valitsemien välineiden avulla oli onnistunut kokonaisuus ja se kiinnosti lapsia.

Keski-Luopan ja Koukarin opinnäytetyön kehittämisehdotuksista saimme omaan opinnäytetyöhömme ideoita ja ajatuksia. Kehittämisehdotuksina Keski-Luopa ja Koukari mainitsivat esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilökunnalle järjestettävän teoriaan pohjautuvan tietoisuuden mediakasvatuksesta ja lapsille toiminnallisen mediakasvatukseen perustuvan videotyöpajan.

Opinnäytetyöaihetta valitessamme tutustuimme myös Erolan (2012) pro gradu -työhön Vähitellen kohti medialukutaitoa – Lastentarhanopettajien näkemyksiä mediakasvattajuudesta ja varhaiskasvatuksen mediakasvatuksesta. Erolan kirjoittama pro gradu -työhön pyrkii tekemään näkyväksi kasvatustyön ammattilaisten toimintaa mediakasvatuksen käytäntöjen osalta ja tuomaan esille heidän näkemyksiään omasta mediakasvatustyöstään sekä varhaiskasvatuksen roolista mediakasvatuksen toteuttajana.

Erolan (2012) tutkimuksen tulosten mukaan lastentarhanopettajat ymmärtävät mediakasvatuksen kuuluvan osaksi varhaiskasvatusta ja mieltävät sen tärkeäksi aiheeksi. Lastentarhanopettajat kokivat kuitenkin mediakasvatustaitonsa osin puutteellisiksi. Mediakasvatuksen ei koettu katsovan lasten ikää, koska opitut taidot ja tiedot siirtyvät lasten myöhempää elämää varten. Tutkimuksessa tuli myös ilmi kriittisiä ajatuksia median roolin korostamisessa varhaiskasvatuksessa ja lapsille haluttiin antaa muunlaisia virikkeitä. Tulosten mukaan mediakasvatusta toteutetaan sekä aikuisten ja lasten aloitteesta, mutta se ei ollut usein

suunniteltua. Mediakasvatuksessa korostui projektityöskentely sekä keskustelut, jotka syntyivät arjen keskellä.

4.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Mediakasvatusta tapahtuu kaikkialla, missä media on läsnä. Lapsen käyttävät mediaa pääasiassa kotona, mutta päiväkodit ja koulut ovat luonnollinen jatke kotona tapahtuvalle mediakasvatukselle (Koivusalo-Kuusivaara 2007, 83). Opinnäytetyömme tarkoituksena on korostaa mediakasvatuksen roolia osana nykypäivästä ja kehittyvää varhaiskasvatusta. Halusimme nostaa esille myös sen, miten merkittävä rooli medialla on lasten arkipäivässä. Tarkoituksenamme oli korostaa median tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatukselle ja herättää työntekijöiden mielenkiintoa mediakasvatuksen aihepiiriä kohtaan. Ohjaamiemme toimintatuokioiden ja päiväkodin käyttöön jäävän mediakasvatuskansion avulla pyrimme motivoimaan työntekijöitä ottamaan mediakasvatuksen pysyväksi osaksi päiväkodin arkipäivää. Haluamme korostaa ettei mediakasvatuksen tarvitse välttämättä olla monimutkaista tai koostua suurista kokonaisuuksista vaan mediakasvatusta voi tehdä osana päiväkodin arkea.

Opinnäytetyössä tarkoituksena on toimintatuokioiden kautta luoda lapsille kestävä pohja mediataitojen kehittymiselle. Tarkoituksena oli opettaa lapsille monipuolisesti erilaisia mediataitoja, joiden avulla he voisivat toimia turvallisesti ja kriittisesti ympäröivässä mediakulttuurissa. Stakesin (2008, 10) mukaan tavoitteellisen on mahdollista tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja osallisuuden tunnetta, jolloin on mahdollisuus edistää lasten kokonaisvaltaista ja monipuolista hyvinvointia.

Tarkoituksenamme oli myös laajentaa omaa ymmärrystämme tavoitteellisesta mediakasvatuksesta ja vallitsevasta mediakulttuurista, joka muuttuu jatkuvasti. Pyrimme hyödyntämään monipuolisesti koulutuksen aikana opittuja taitoja esimerkiksi luovista menetelmistä ja hyödyntämään niitä mahdollisimman tehokkaasti opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa. Tarkoituksena oli myös oppia hah-

mottamaan laajemmin median vaikutuksia yhteiskunnassa sekä sitä, kuinka voimme hyödyntää mediaosaamista tulevassa ammatissamme.

Pyrkimyksenämme oli opinnäytetyön toiminnassa ottaa huomioon lapsille ominaiset tavat oppia uusia asioita. Sen vuoksi valitsimme toimintaamme erilaisia leikkejä ja harjoituksissa korostimme esimerkiksi luovuutta, mielikuvituksellisuutta ja yhdessä tekemisen tärkeyttä.

Tavoitteenamme oli tutustuttaa lapset erilaisiin medioihin ja mediavälineisiin. Pyrkimyksenämme oli opinnäytetyön toiminnassa ottaa huomioon lapsille luontaiset tavat oppia uusia asioita. Sen vuoksi valitsimme toimintaamme erilaisia leikkejä ja harjoituksissa korostimme esimerkiksi luovuutta ja yhdessä tekemisen tärkeyttä. Tavoitteenamme oli tehdä media käsitteenä tutummaksi lapsille. Halusimme kuunnella ja keskustella lasten kanssa ajatuksista mediasta ja rohkaista lapsia kertomaan omista mediakokemuksistaan. Tavoitteenamme oli ohjata lapsia myös tuottamaan omaa mediasisältöä.

Halusimme muodostaa tuotoksesta välineen, jonka avulla päiväkodin henkilökunnan olisi helpompi ottaa mediakasvatus osaksi päiväkodin arkipäiväistä toimintaa. Tavoitteenamme oli myös tuottaa teoretietoa mediakasvatuksesta henkilökunnalle ja näin tehdä mediakasvatuksen aihepiiristä helposti lähestyttävemmän. Henkilökohtaisena tavoitteena meillä oli oppia valitsemaan oikeanlaiset harjoitukset mediakasvatuksen aihepiiristä tukemaan lasten oppimista ja mediataitojen kehittymistä.

4.3 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Penttilän päiväkotitoiminta. Penttilän päiväkodin arvot ja toiminnan kasvatuspäämäärät muodostuvat lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta sekä kasvatuskumppanuudesta vanhempien kanssa. Arvoihin ja toiminnan kasvatuspäämääriin kuuluvat esimerkiksi positiivinen ilmapiiri, yhtenäiset pelisäännöt, lapsen osallisuus sekä vuorovaikutuksen tukeminen. (Penttilän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 5.) Neuvoja opinnäyte-

työhön ja toimintaamme liittyen saimme Pyrstötähti -ryhmän kahdelta lastentarhanopettajalta.

Penttilän päiväkodissa toimii seitsemän lapsiryhmää; alle 3-vuotiaiden ryhmistä esikoululaisiin. Kohderyhmänä opinnäytetyössämme olivat Penttilän päiväkodin esikouluryhmä Pyrstötähdet. Jo aloittaessamme tätä opinnäytetyötä halusimme kohdistaa toiminnan esikouluikäisille, koska esiopetusikäinen lapsi käyttää jo aktiivisesti mediaa ja tuottaa itse mediaan liittyviä sisältöjä (Suoninen 2014, 5). Pyrstötähti -ryhmässä on 21 lasta ja ryhmä oli vilkas sekä innokas. Halusimme, että kaikki ryhmän lapset voivat osallistua toimintaamme, mutta kokonainen ryhmä olisi kuitenkin ollut liian suuri. Pyrstötähdet oli jo aikaisemmin jaettu kahteen pienryhmään. Päätimme hyödyntää näitä ryhmiä ja ohjata toimintatuokiot peräkkäin molemmille noin kymmenen hengen ryhmille.

Kohderyhmään kuuluivat myös päiväkodin työntekijät, koska näin mediakasvatus saataisiin juurtumaan osaksi päiväkodin muuta toimintaa. Toimintatuokioiden aikana ryhmän työntekijät pystyivät seuraamaan ja osallistumaan ohjaamaamme toimintaan. Tällä tavalla työntekijöillä oli mahdollisuus saada konkreettisia välineitä ja ideoita mediakasvatukseen toteuttamiseen. Pidimme päiväkodin muille työntekijöille esittelyn mediakasvatuksesta ja toiminnastamme lasten kanssa. Näin koko päiväkodin henkilökunta sai tietoa ja esimerkkejä mediakasvatuksesta.

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja prosessin kuvaus

Halusimme toteuttaa opinnäytetyömme toiminnallisena, jotta pääsimme konkreettisesti toimimaan lasten ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Koimme myös, että toiminnallinen opinnäytetyö sopii parhaiten valitsemamme aihepiirin opinnäytetyön toteutukseen, sekä omiin työskentelytapoihimme. Vaikka toiminnallisten, tutkimuksellisten ja taiteellisten opinnäytetöiden välille on

löydettävissä yhdistäviä tekijöitä, kuten tietoperusta, toimijat ja se, että kaikista syntyy tuotos tai tulos, on toiminnallisella opinnäytetyöllä myös omakohtaisia piirteitä. (Salonen 2013, 5 – 6.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisen toiminnan ohjaamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje tai tietopaketti. Opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella tehty ja osoittaa riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallintaa. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu toiminnallinen osuus eli tuotos sekä opinnäytetyöraportti. Raportissa kuvaillaan opinnäytetyöprosessin eri vaiheet sekä minkälaisiin tuloksiin tai johtopäätöksiin on päädytty. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Toiminnallisen opinnäytetyön pohjalta syntyy opiskelijan oma tuotos (Salonen 2013, 6). Toiminnallisen opinnäytetyön tulokset vaihtelevat eri alojen välillä, mutta ne voivat olla esimerkiksi erilaisia oppaita tai tieto- ja perehdytyspaketteja. Toteutustapa voi vaihdella oppaista ja kansioista esimerkiksi erilaisiin näyttelyihin asti (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Opinnäytetyömme tuotos on ohjattujen mediakasvatustuokioiden ja päiväkodin henkilöstön toiveiden sekä tarpeiden pohjalta muodostettu mediakasvatuskansio, joka koostuu teoretiedosta sekä käytännön harjoituksista, joiden avulla päiväkodissa voidaan toteuttaa mediakasvatusta myös jatkossa.

Opintyönäyteprosessimme etenee mukailien Salosen mallin (2013, 15 - 20) konstruktivistista mallia. Etenemisjärjestys on esitetty Salosen mallissa seuraavasti: aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, esivaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe, viimeistelyvaihe sekä valmis tuotos. Opinnäytetyömme aloitusvaiheessa valitsimme meitä kiinnostavan aihepiirin ja suunnittelimme suurpiirteisesti tulevan opinnäytetyömme sisältöä. Löysimme lukuisia erilaisia nettisivuja ja oppaita mediakasvatuksesta, mutta esimerkiksi toiminnallisia opinnäytetöitä tai vastaavia toiminnallisia tutkimuksia oli tarjolla hyvin vähän, joten päätimme tarttua tilaisuuteen. Aiheen valinnan ja sisällön alustavan suunnittelun jälkeen otimme yhteyttä muutamiin päiväkoteihin ja kysyimme mahdollisuutta suorittaa opinnäytetyöpro-

sessimme heidän päiväkodissaan. Ensimmäisen vastauksen saimme Penttilän päiväkodista Pyrstötähdet -ryhmästä ja he valikoituivat näin meidän toimeksiantajaksemme. Toimeksiantajan löydyttyä kävimme tutustumassa Penttilän päiväkotiin ja päiväkodin henkilökuntaan, sekä rajasimme tarkemmin opinnäytetyön aihetta yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Aloituskvaiheessa tutustuimme myös monipuolisesti aihetta koskevaan teoriatietoon ja perehdyimme aiheesta tehtyihin tutkimuksiin.

Siirryimme Salosen (2013, 25) mallin mukaisesti suunnitteluvaiheeseen, jossa kirjoitimme opinnäytetyösuunnitelman ja samaan aikaan hahmottelimme toimeksiantajan kanssa opinnäytetyöprosessille aikataulun. Suunnitelman puitteissa tutustuimme yhä laajemmin mediakasvatukseen liittyvään teoriatietoon. Suunnitelman palautimme arvioivien opettajien lisäksi päiväkodin henkilökunnalle luettavaksi. Suunnitelman valmistuttua kirjoitimme toimeksiantosopimukset ja varmistimme muut lupa-asiat kuntoon.

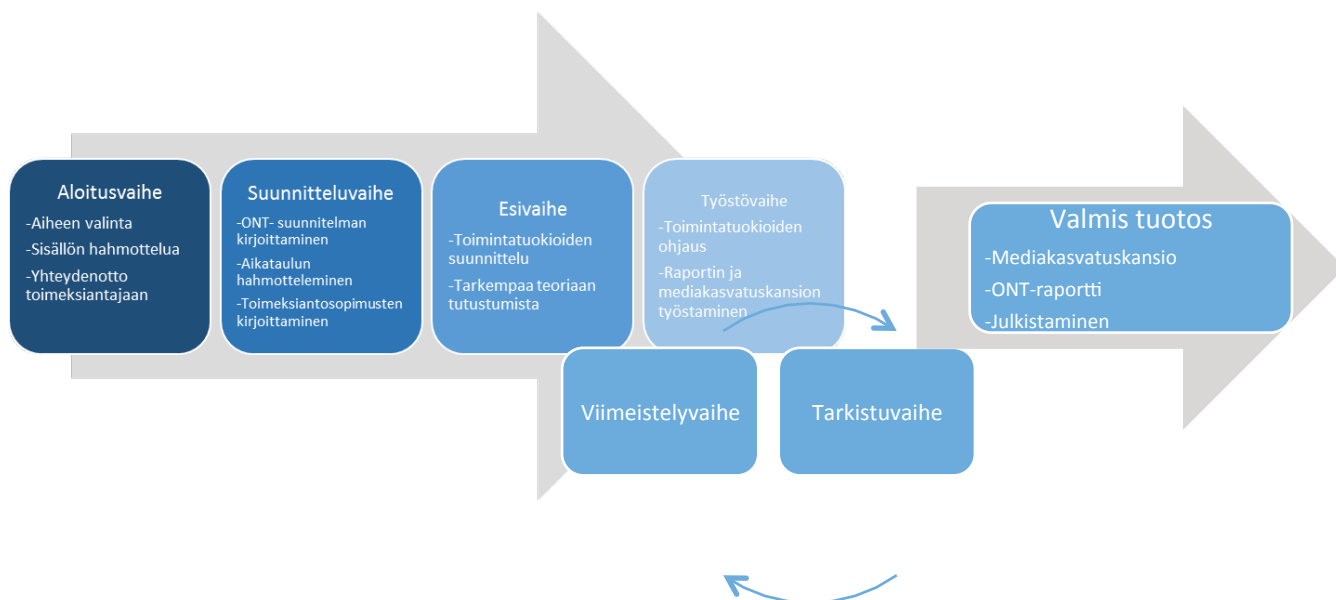
Opinnäytetyösuunnitelma valmistui syyskuussa 2015. Seuraavassa vaiheessa, eli esivaiheessa, tutustuimme päiväkodin tiloihin ja ohjausryhmämme lapsiin. Päiväkodin ohjaajat olivat jo ennestään muodostaneet isosta ryhmästä kaksi pienryhmää, joten päätimme ohjata omat toimintatuokiomme näiden ryhmäjakojen mukaisesti. Tutustumisen jälkeen aloimme suunnitella mediakasvatuksen aihepiiriin liittyvien toimintatuokioiden sisältöjä. Tämä vaihe kuuluu Salosen (2013) mallin mukaisesti myös esivaiheeseen. Toimintatuokioiden suunnittelussa käytimme apuna laajasti internetistä sekä kirjoitetuista mediakasvatusoppaista löytynyttä teoriatietoa ja harjoituksia. Hyödynsimme myös opintojen aikana kerättyä menetelmäpakkia sekä omia kokemuksiamme ryhmänohjauksesta.

Salosen mallin (2013) mukaan työstövaiheessa ohjasimme kuusi toimintatuokiota marraskuun 2015 aikana. Tuokiot toteutimme suunnitelmiamme pohjalta, mutta muokkasimme esimerkiksi harjoituksien sisältöjä ja kestoja sen mukaan, minkä koimme ryhmälle parhaiten toimivaksi. Meille sopivin tapa toimia oli se, että jokaisen toimintatuokion jälkeen pyysimme päiväkodin henkilökunnalta palautetta tuokion ohjauksesta ja sisällöstä. Palautteen sekä omien havaintojemme, sekä kokemuksien perusteella kirjasimme ylös omat ajatuksemme oh-

jattuun tuokioon liittyen ja viimeistelimme tulevan toimintatuokion sisällön saatujen kokemusten perusteella. Näin saimme sovitettua tuokioiden sisällön sopimaan parhaiten ohjausryhmän tarpeisiin ja toiveisiin. Lisäksi kirjasimme ylös havaintoja ja ajatuksia siitä, kuinka oma toimintamme ohjaajina sujui.

Toimintatuokioiden jälkeen aloitimme raportin kirjoittamisen. Samaan aikaan ryhdyimme työstämään tuotostamme, eli päiväkodille tulevaa mediakasvatuskansiota. Kirjallisen opinnäytetyöraporttimme saimme valmiiksi noin kahdessa kuukaudessa yhtä matkaa tuotoksen kanssa. Salosen mallin mukaiset tarkistusvaihe ja viimeistelyvaihe vuorottelivat ja kulkivat prosessissamme päällekkäin, sillä tuotoksen, eli mediakasvatuskansion viimeistely oli vielä käynnissä kun olimme jo tarkistamassa opinnäytetyöraporttiamme.

Opinnäytetyöraporttimme palautimme ensimmäiseen arviointiin tammikuun 2016 lopussa jolloin veimme tuotoksemme päiväkodille. Tuotoksen luovutuksen yhteydessä saimme vielä arvioivaa palautetta koko prosessistamme ja tuotoksestamme, jotka kirjasimme raporttiin viimeistelyvaiheen aikana. Opinnäytetyö valmistui helmikuussa 2016.

KUVIO 1 Kuvaaja opinnäytetyöprosessista Salosen (2013) konstruktivistista mallia mukaillen

5.2 Käytetyt menetelmät ja työtavat

5.2.1 Luovat menetelmät

Käytimme toimintatuokioita ohjatesamme mahdollisimman monipuolisesti erilaisia luovia menetelmiä. Toiminnallisiin työtapoihin eli luoviin menetelmiin kuuluvat erilaiset luovat aiheet, kuten musiikki, tanssi, kuvataide, elokuva, teatteri, valokuvaus, kirjallisuus ja luova kirjoittaminen. Tällaisissa menetelmissä asiakas voi olla itse luomassa prosessissa käytettävää materiaalia tai käyttää valmista materiaalia ja tuotoksia. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 157–160.) Näistä luovista menetelmistä hyödynsimme omassa toiminnassamme musiikkia, tanssia, elokuvaa, teatteria sekä kuvataidetta.

Meille mediakasvatuksessa tärkeää oli tuoda varhaiskasvatukseen ajatus siitä, että mediakasvatusta voi tehdä myös ilman mediavälineitä. Lapset käyttävät mediaa nykyisin todella runsaasti, esimerkiksi Mediabarometrin (Suoninen 2014, 60) mukaan 90 % yli 3-vuotiaista lapsista katsoo lähes joka päivä kuvaohjelmia, joten esimerkiksi ylimääräinen ruutu-aika päiväkodissa ei ole tarpeen. Mediakasvatuksessa, kuten taidekasvatuksessakin, painotetaan lapsen kokemusten, elämysten ja omien näkökulmien tuottamista. Mediakasvatus voidaan näin ollen liittää osaksi kuvataidetta, musiikkia, käsityötä ja liikuntaa. (Kerho-keskus & Opetushallitus 2009, 35 - 37.) Näillä tavoilla mediaa voitaisiin hyödyntää positiivisesti ja antaa lapsille monenlaisia virikkeitä ilman lastenohjelmien katsomista ja pelien pelaamista.

Valitsimme luovat menetelmät työvälineeksi, koska toiminnan saadessa sanallisen, kuvallisen tai draamallisen muodon, siitä voidaan keskustella ja synnyttää uusia kertomuksia. Luovilla menetelmillä on useita eri ulottuvuuksia kasvatuksessa sekä sosiaalialan työssä. Luovien menetelmien avulla on mahdollista kuvata kokemuksia, tutustua tunteisiin, rakentaa persoonallista identiteettiä ja yhteisöllisyyttä. Luova prosessi tai oman luovuuden tuotos voi olla tekijänsä voi-

maannuttava, itsetuntoa ja -tuntemusta lisäävä sekä vuorovaikutusta rikastava väline. (Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo & Ruusunen 2005, 52.)

Luovat menetelmät sopivat erityisen hyvin lasten kanssa tehtävään pienryhmätyöskentelyyn, koska taide ja luovuus eri muodoissaan lisäävät osallisuutta ja yhteistä tekemistä. Taiteen toteuttamiseen ja kokemiseen liittyy usein aktiivista osallistumista ja elämysten kokemista. Taide siis rakentaa ihmisten yhdessä-oloa ja vuorovaikutusta. Taiteen ja kulttuurin rooli yhteisen identiteetin rakentajana on merkityksellinen. (Hyypä & Liikanen 2005, 113.)

Mediakasvatuksessa lapselle tulee luoda mahdollisuuksia median tuotantoon, vastaanottoon ja itseilmaisuun. Lapset voivat tuottaa mediaa tekemällä omia mediaesityksiä, näin korostuu myös ilmaisullinen näkökulma. Median vastaanotossa perehdytään median käyttöön ja sen tarkasteluun. (Kotilainen 2002, 36.) Mediakasvatuksen avulla lapsi voi aktiivisesti osallistua ja käyttää luovuuttaan. Itse tekemällä ja toimimalla median parissa lapsi saa mahdollisuuden uusiin kokemuksiin joiden avulla on mahdollista edistää osallisuuden tunteen syntymistä. (Nyyssölä 2008, 15.) Omien tuotosten avulla lapset saavat konkreettisia esimerkkejä eri mediatekstien rakentumisesta ja ominaispiirteistä (Kerhokeskus & Opetushallitus 2009, 35 - 37.)

Toimintatuokioissamme lapset saivat joka kerta tehdä itse, osallistua sekä käyttää luovuuttaan. Käytimme kuvataidetta, esimerkiksi piirtämistä liiduilla ja muovailua. Kokeilimme myös tanssia sekä äänimaiseman luontia. Luovat menetelmät nostattavat tilanteita, joissa ihminen pääsee kuvamaan omia kokemuksiaan, tutustumaan omiin ja toisen tunteisiin, rakentamaan persoonallista identiteettiään ja tarkastelemaan elämään kuuluvia erilaisia vaihtoehtoja. Tällöin koko prosessi tai oma luovuus antavat mahdollisuuksia voimaantumiseen, itsetunnon vahvistumiseen, oman arvostuksen lisäämiseen ja vuorovaikutuksen rakentamiseen toisen kanssa. (Ruusunen 2005, 55.)

Päiväkotiympäristöön luovat menetelmät sopivat, koska varhaiskasvattajalla on velvollisuus vastata päivähoidon taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta. Se toteutuu kuvataiteen, musiikin, käsityön, liikunnan, lastenkir-

jallisuuden sekä tanssin ja draamakasvatuksen avulla. (Ruokonen & Rusanen 2009, 10). Luovuus on tärkeä tekijä lapsen suotuisan kehityksen mahdollistajana ja sitä tarvitaan, koska varhaiskasvatus tarkoittaa toimintaa, jolla pyritään luomaan edellytyksiä sekä turvaamaan lapsen kehitystä monipuoliseksi persoonallisuudeksi sekä yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 33.) Lapsi pystyy taiteen avulla käsittelemään, rakentamaan ja kohtaamaan erilaisia tunteitaan. Taide kehittää lapsen taitoja tehdä ratkaisuja. Ratkaisujen löytäminen on osa luovuutta. (Pusa 2009, 73–74.)

5.2.2 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostamisen määrittely on haastavaa ja määrittelyissä käytetään usein laajoja kuvauksia. Kaikissa innostamisen määritelmässä on ajatus siitä, että innostamisen on tarkoitus saada ihmiset herkistymään ja toteuttamaan itseään. Se herättää ihmisen tietoisuutta, organisoii toimintaa ja saa ihmiset liikkeelle. Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteena on herättää tietoisuutta yhteiskunnasta, jolloin oman toiminnan vaikutus yhteisöön ymmärretään. Luoviin, yhteistoiminnallisten ja osallistavien menetelmien avulla pyritään lisäämään ja kehittämään yksilöiden välistä vuorovaikutusta ryhmään kuulumisen tunteen vahvistamiseksi. (Kurki 2000, 19–24.)

Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteet ovat kolmitahoiset. Kulttuurisessa näkökulmassa tavoitellaan luovuuden ja ilmaisun kehittymistä. Tällöin toiminnassa korostuu taiteen eri muodot. Sosiaalinen ulottuvuus keskittyy ryhmään ja yhteisöön, yksilön osallistuminen ja sen avulla integroituminen yhteisöön. Kasvatuksellisen toiminnan avulla tavoitellaan ihmisten persoonallista kehittymistä ja toiminnassa pyritään opettamaan uutta, kehittämään kriittistä ajattelua ja muuttamaan yksilöiden asenteita. Myös innostamisen toiminnassa on kolme osapuolta; välittäjänä toimiva innostaja, joka luo ihmisille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia, toiminta, jonka avulla saadaan aikaan muutosta ja innostamisen kohde eli ryhmä, jossa toiminta toteutetaan. Näiden kolmen tahon taustalla on myös instituutio eli viranomainen tai organisaatio, jonka tukemana toiminta on mahdollista. (Kurki 2000, 47.)

Toiminnassamme oli ulottuvuuksia sosiokulttuurisesta innostamisesta. Kurjen (2000) mukaisesti sosiaalisen ulottuvuuden näkökulmasta yksilöt toimivat vuorovaikutuksessa, mikä tuki yhteisöllisyyttä ja kehitti lasten vuorovaikutustaitoja. Pedagogisesta näkökulmasta lapset tutustuivat ja oppivat uusia asioita medias- ta. Kulttuurisen näkökulman mukaan lapset pääsivät myös käyttämään toiminnassa luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään.

5.2.3 Muut käytetyt menetelmät

Valitsimme käyttämämme menetelmät ja toimintamuodot sillä perusteella, mikä on lapsille luontainen tapa toimia: leikki, luovuus, elämykset, yhdessä tekeminen, tutkiminen ja toimiminen. Lapsille on mielekästä ilmaista itseään ja itseil- maisu tarjoaa lapsille kokemuksia, innoittaa toimimaan ja tuo iloa. (Heikkilä ym. 2005, 20–23.) Myös mediakasvatuksen lähtökohtana voidaan pitää lapselle luontaisia toimintatapoja. Siksi olisikin tärkeää, että myös mediakasvatusta lä- hestytettäisiin lapselle ominaisilla tavoilla arkeen kiinnitettynä eikä irrallisina ja hankalina asioina. (Henriksson ym. 2006, 9–10).

Hyödynsimme toiminnassamme pienryhmätyöskentelyä, koska pienryhmissä jäsenet pääsevät helpommin osallistumaan aktiiviseen toimintaan ja arvioivat usein kokemuksen ryhmätilanteesta positiivisemmaksi kuin suurryhmässä. (Niemistö 1998, 58–59.) Niemistön (1998) mukaan pienryhmä koostuu 5-12 jäsenestä. Pырstötähti-ryhmä oli jo aikaisemmin jaettu kahdeksi pienemmäksi noin kymmenen hengen ryhmäksi, joten päätimme käyttää näitä ryhmiä ja ohjata toiminnot molemmille ryhmille erikseen. Toiminnoissa jaoimme vielä ryhmät usein pienempiin osiin. Tämä onnistui, koska meitä ohjaajia oli kaksi ja näin pystyimme ohjaamaan ryhmiä samanaikaisesti.

Jokaisen näkyväksi ja kuulluksi tuleminen on tärkeää ryhmätoiminnassa. Tällöin jokainen saa käsityksen ryhmänsä koostumuksesta sekä kokemuksen että hän- kin on yksi tärkeä osa ryhmää. (Leskinen 2009, 17–18.) Omat ja yhteiset tuo- tokset, jotka syntyivät toiminnoistamme, esittelimme muulle ryhmälle. Esimer- kiksi pelihahmot ja niille syntyneet maailmat, itsetehdyt uutiset sekä mainokset näytettiin muille ja jokainen sai halutessaan kertoa omasta ja oman ryhmän tuo-

toksesta. Esittelyn jälkeen ohjasimme lapsia antamaan jokaiselle kunnon aplo-dit. Näin kaikki lapset saivat olla esillä ja saivat kokemuksen toiselle arvostuk-sen antamisesta ja itse sen saamisesta.

Käytimme toiminnassamme menetelmänä myös keskustelua, suunnitellusti osana harjoituksia sekä spontaanisti eri tilanteissa. Kysyimme lapsilta kysymyk-siä mediasta, joita lapset pohtivat, antamatta kuitenkaan omia vastauksiamme. Tarkoituksena oli saada lapset ajattelemaan sekä saada muilta erilaisia näkö-kulmia mediasta eikä antaa suoraan ”oikeita” vastauksia. Hyppösen ja Linnos-suon (2002) mukaan toiminnallisen menetelmän ohjaaja ei anna valmiita ratkai-suja vaan pyrkii erilaisten harjoitusten avulla aktivoimaan yksilöitä. Tällöin ta-voitteina ovat myös omakohtaisen tiedon ja erilaisten näkökulmien esille tuomi-nen, niiden ilmaisemiseen rohkaiseminen sekä tunteiden ja asenteiden koros-taminen.

6 Toimintatuokiot ja mediakasvatuskansio

6.1 Suunnittelu

Suunnittelimme toimintatuokioiden sisältöjen rungot valmiiksi syksyn aikana. Suunnitelmat jätimme tietoisesti hieman avoimiksi, sillä halusimme nähdä, min-käläinen ryhmä on ja kuinka lapset todellisuudessa toimivat ohjauksen aikana. Muokkasimme ja täydensimme suunnitelmia ohjauksien edetessä omien ha-vaintojemme ja saamamme palautteen pohjalta.

Huomioimme Lasten mediabarometrin esille nostamia teemoja omien toiminta-tuokioidemme teemoittelussa. Lopulta päädyimme muodostamaan jokaiselle kuudelle toimintatuokiolle oman teemansa, joiden puitteissa valitsimme ryhmälle sopivia harjoituksia. Teemoiksi muodostuivat lasten tv-ohjelmat ja elokuvat, pelit ja internet, uutiset sekä mainokset. Koimme erityisen tärkeiksi erilaisten kuvaoh-jelmien ja pelien käsittelyn, sillä kuvaohjelmat sekä digitaaliset pelit kasvattavat

rooliaan esikouluikäisten lasten mediankäytössä ja vaikuttavat keskeisesti esimerkiksi lasten puheenaiheisiin sekä leikkeihin. (Suoninen 2014, 10, 72.)

Sisältöjen suunnittelussa hyödynsimme monipuolisesti erilaisia internetistä löytyviä oppaita ja vihkosa. Käytimme harjoitusten suunnittelussa Mediametkan Mediamatkaa! -kirjoja sekä Mainiot Mediaperheet -materiaalikonaisuutta, Mediakasvatus.fi -verkkopalvelua, Mannerheimin Lastensuojeluliiton mediakasvatusaineistoa, Median viidakossa -opinnäytetyötä sekä opinnoissamme kerättyjen luovien menetelmien materiaalipankkia. Harjoitukset muodostuivat osin valmiista harjoituksista, suurinta osaa sovelsimme ja osan harjoituksista ideoimme itse.

Pentikäisen (ym. 2007) mukaan mediakasvatuksen tavoitteena 3–6-vuotiaille on tutustua uusiin mediavälineisiin ja tutkia monipuolisesti niiden sisältöjä. Harjoitella erottamaan faktaa ja fiktiota eri medioissa sekä ymmärtää median kerrontamuotoja. Lasten tulisi oppia erottelemaan eri lajityyppejä lehdestä, elokuvasta tai televisiosta. Tavoitteena lapsilla on myös omien mediaesitysten tekemistä, esimerkiksi piirtämällä sarjakuvia, kertomalla ja kuvittamalla tarinoita, tuottamalla ääniä ja musiikkia tai ottamalla digikuvia. Otimme nämä tavoitteet huomioon toimintatuokioiden suunnittelussa.

Suunnittelutyötä helpotti se, että olimme käyneet tutustumassa päiväkodin tiloihin, kuulleet ohjaajien ajatuksia ryhmästä ja ryhmän tarpeista, sekä saaneet vinkkejä ja ajatuksia siitä, mitä ohjaajat toivoivat toimintatuokioiden sisällöstä. Toimintatuokioiden suunnittelun aikana pidimme yhteyttä päiväkodin yhteyshenkilöiden kanssa sähköpostitse

Toiminnassamme oli selkeä runko. Aloitimme kaikki kerrat kokoontumalla lattialle piiriin ja tarkastelimme kuvia mediavälineistä ja mediasisällöistä. Kuvien avulla nimesimme eri mediavälineet, muistelimme edellistä kertaa sekä keskustelimme päivän teemasta. Lapset pääsivät kertomaan omista kokemuksistaan mediasta. Annoimme ohjeet toimintaan ja teimme noin kaksi harjoitusta jokaisella kerralla. Tuokioiden lopuksi kokoontuimme uudelleen piiriin keskustele-

maan ja kertomaan seuraavan kerran teemasta. Viimeiseksi jaoimme jokaisen mediapassiin tarran, palkinnoksi osallistumisesta mediatuokioomme.

Toteutimme toimintatuokiot marras- ja joulukuussa 2015. Tuokioita oli yhteensä kuusi ja yleensä ne kestivät 45 minuutista tuntiin. Pidimme toimintatuokiot aamupäivän aikana, jolloin puolet ryhmästä oli meidän ohjauksessa ja toinen puoli ulkona, kunnes paikkoja vaihdettiin.

6.2 Tutustuminen

Ensimmäisen kerran tavoitteenamme oli tutustua yhdessä sekä perehtyä media-käsitteeseen. Aloitimme lankarullan avulla nimikierroksen. Jokaisen tuli nimen kertomisen yhteydessä kertoa myös oma lempielokuva. Siirryimme miettimään mitä media-sana tarkoittaa. Lähdimme käsittelemään sitä mediavälineiden kuvien avulla, josta pääsimme keskustelemaan mediasta ja sen sisällöistä. Ohjasimme keskustelua kysymyksillä, joita olimme miettineet etukäteen. Tämän jälkeen siirryimme tekemään mediapassit. Ensin pohdimme, minkälainen mediapassi voisi olla. Annoimme ohjeeksi oman nimen kirjoittamisen, sekä esimerkiksi, jonkin mediavälineen piirtämisen passiin, muuten lapsilla oli vapaat kädet passin tekemiseen. Lapset saivat valita kartongista värin ja tehdä siitä minkä muotoisen tahansa. Kaikilla lapsilla syntyi omannäköisensä mediapassi. Mediapassin tarkoitus oli toimia motivaattorina tulevaisuuden tuokioissa. Jokaisen tuokion jälkeen lapset saivat tarran omaan mediapassiinsa ja viimeisellä kerralla sen sai viedä kotiin.

6.3 Tv-ohjelmat ja elokuvat

Toisella kerralla vuorossa olivat lasten elokuvat ja tv-ohjelmat. Teeman varsinaisen harjoituksen alkoi ensimmäisellä ryhmällä elokuva- ja tv-musiikin tahtiin tanssimisella tai liikkumisella huivien kanssa. Heittäytyminen oli lapsille vaikeaa, ryhmän tytöt olivat hyvin vetäytyviä kun taas pojat riehuivat. Tekniikalla ja ympäristöllä saattoi olla vaikutusta harjoitukseen; musiikki oli melko hiljaisella ja ym-

päristössä ei ollut tarpeeksi vapaata liikkumatilaa. Tämän vuoksi vaihdoimme seuraavan ryhmän kohdalla harjoituksen musiikkitietoisaksi. Kuuntelimme lauluja, ja käsi tuli nostaa ylös heti, kun tiesi mistä elokuvasta tai tv-ohjelmasta laulu oli. Molemmissa ryhmissä lapsilta tuli kommentteja tyttöjen ja poikien elokuvista ja ohjelmista. Pojat kysyivät esimerkiksi miksi soitamme vain tyttöjen elokuvien musiikkia.

Seuraava harjoitus oli äänimaailman luominen kummituselokuvaan. Jakaannuimme viiden henkilön ryhmiin ja menimme eri tiloihin. Ohjasimme tilannetta kysymällä minkälaisia ääniä kummituselokuvassa voisi olla. Apuna oli muutama erilainen soitin ja kannustimme oman äänen ja kehon käyttöön. Kummitusääniä syntyi kohtuullisen helposti ja lapset lähtivät harjoitukseen mukaan. Äänimaailma esitettiin toiselle viiden henkilön ryhmälle niin että he makasivat matolla pimeässä ja lapset heidän ympärillään soittivat ja ääntelivät harjoittelemansa äänimaailman. Sitten vaihdettiin paikkoja ja toinen ryhmä pääsi ääneen. Lopuksi kysyimme pelottiko lapsia, joita ei omien sanojensa mukaan pelottanut yhtään.

Viimeinen harjoitus oli lyhytelokuvan katsominen. Lyhytelokuva oli tehty mediakasvatusta varten ja lainasimme sen kirjastosta. Lapset seurasivat elokuvaa mielenkiinnolla ja malttoivat kuunnella ja katsoa sen rauhassa. Monet olivat hyvin rauhattomia muussa toiminnassa mutta rauhoittuvat seuraamaan elokuvaa helposti. Elokuvaa seuratessaan lapset eläytyivät siihen ja kommentoivat toisilleen näkemäänsä esimerkiksi "Miulla on ihan tommonen isosisko" "Ajattele miltä tuntuis jos sulla olis tommonen isosisko" sekä "Tuo tyttö on minusta tosi ärsyttävä".

Elokuvan jälkeen oli ohjaajavetoinen keskustelu yksinäisyydestä, johon lapset lähtivät hyvin mukaan. Osa lapsista oli enemmän äänessä mutta kaikki osallistuivat jollain tavalla. Yksinäisyys koettiin tyhmäksi ja ei-kivaksi mutta joskus tarpeelliseksi ja ei-vaaralliseksi. Muutamat lapset tunnistivat yksinäisyyttä myös päiväkodissa ja sanoivat että toisia voisi pyytää mukaan leikkeihin.

6.4 Pelit ja Internet

Pelit ja internet -teema kerralla lapset muovailivat muovailuvahasta oman pelihahmon. Pelihahmo oli käsitteenä lapsille hieman vaikea. Ensimmäisessä ryhmässä ryhmäpaine ja valmiit pelihahmot painottuivat lasten muovailussa. Toisessa ryhmässä paremman ohjeistuksen ja rauhallisemman ryhmän ansiosta hahmot muodostuivat enemmän omista ideoista. Molemmat ryhmät innostuivat muovailusta ja jaksoivat keskittyä siihen. Osasyys innostuneisuudelle pohdimme uuden ja hyvälaatuisen muovailuvahan merkitystä. Materiaalin merkitys voi olla suuri lapsen kiinnostukselle.

Harjoitus sai jatkoa parityöskentelynä. Lasten tuli piirtää pareittain muovailemilleen pelihahmoille pelimaailma isolle paperille väriliiduilla. Taustalla soi pelimusiikki lasten piirräessä, musiikki oli kuitenkin sivuosassa tässä harjoituksessa. Kaikki lapset innostuivat tehtävästä ja parityöskentely sujui melko hyvin. Osa vahvoista persoonista yritti päättää kaiken, joten aikuisen ohjausta tarvittiin välillä. Osa lapsista osasi kysyä ja keskustella parinsa kanssa mitä he halusivat piirtää. Valmiit piirustukset esiteltiin muille ja kaikille taputettiin yhdessä.

6.5 Uutiset

Neljännellä toimintatuokiolla harjoituksiin lämmittely tehtiin katsomalla muutama tv-uutinen. Uutisten pohjalta pohdimme kysymyksiä, joita olimme laatineet etukäteen. Lasten puheista tuli ilmi heidän aiemmin uutisissa kuulemiaan asioita, kuten terroristit, sodat ja kuolema. Pelottavien asioiden myötä kysyimme mitä voi tehdä jos näkee pelottavia asioita televisiossa. Lapset kertoivat, että silloin pitää laittaa silmät tai televisio kiinni. Muistutimme heitä kertomaan aina aikuiselle jos he näkevät tai kuulevat jotain pelottavaa.

Tämän jälkeen toinen meistä luki todellisia ja keksittyjä uutisotsikoita ja lasten piti näyttää peukalolla olivatko ne totta (peukalo ylös) vai epätosia (peukalo alas). Lapset tunnistivat melko hyvin, olivatko uutiset totta vai tarua. Huomasimme, että edellisen kerran peliteema herätti edelleen paljon keskustelua.

Esimerkkiuutinen pelistä sai monen kertomaan ajatuksia peleistä sekä pelaamisesta ja osa kertoi pelaavansa paljon.

Jaoimme lapset kahteen ryhmään ja he saivat ison paperin. Tehtävänä oli piirtää uutiskuva tai kuvia valmiiseen uutisotsikkoon. Ryhmäläiset yhdessä kertoivat uutisen, joka piirretyistä kuvista nousi esille. Ohjaaja kirjoitti lasten kertoman paperille ja avusti jos uutista ei syntynyt. Osa ryhmästä lähti tekemään uutiskuvia hyvin ja he sopivat keskenään mitä kuvaan piirretään. Osassa ryhmissä kuvan ja uutisen muodostaminen tuntui vaikealta.

6.6 Mainokset

Aloitimme mainoksiin tutustumisen katsomalla YouTubesta erilaisia mainoksia, joiden kautta kävimme keskustelua lapsien kanssa. Lapset tunnistivat kaikki näyttämämme mainokset. Lapset tiesivät paljon missä ja minkälaisia mainoksia on olemassa. Lapsilla oli kohtuullisen realistinen käsitys esimerkiksi siitä, mihin mainokset tähtäävät ja kenelle ne on suunnattu. Lapset kertoivat, että mainokset lupaavat enemmän kuin ostamalla saa, taustoja käytetään mainoksissa, että tavarat olisivat houkuttelevampia ja mainoksissa huijataan. Osa lapsista piti mainoksia tärkeänä, koska niissä kerrotaan mitä voi ostaa. Erityisesti pojat erottavat puheissaan poikien ja tyttöjen lelut ja mainokset.

Siirryimme isoon tehtävään eli oman mainoksen tekemiseen. Lapset tekivät mainokset 2–3 hengen ryhmissä. Ohjeistimme lapsia keksimään vanhalle esineelle uuden merkityksen, jota he mainostaisivat lyhyesti meidän kuvatessa mainoksen. Mainoksien kuvaaminen oli haastavaa lähes kaikille ryhmille. Heittäytyminen ja esittäminen olivat lapsille vaikeaa. Myös kärsivällisyyttä ja innostuneisuutta puuttui esimerkiksi harjoittelun kanssa. Tämä harjoitus vaati meiltä ohjaajina todella paljon. Ohjasimme, annoimme tukea ja innostimme parhaamme mukaan, mutta lapsia oli vaikea saada osallistumaan. Kaikki saivat kuitenkin mainoksen tehtyä. Mainoksen kuvaaminen vaatisi luultavasti enemmän aikaa ja sitä pitäisi valmistella pidempään ja huolellisemmin.

6.7 Lopetus

Viimeisellä kerralla kaikki Pырstötähti-ryhmän lapset olivat kerralla mukana ja tarkoitus oli esitellä mainosvideot ja uutispiirrokset koko ryhmälle. Katsoimme edellisellä kerralla tehdyt mainokset videotykillä, mikä oli lapsista kiinnostavaa. Naurua mainoksia katseltaessa riitti, tosin muutama lapsista oli hieman ihmeissään nähdessään oman mainoksen mutta kaikki tuntuivat tykkäävän tilanteesta. Myös uutispiirrokset kiinnostivat lapsia hyvin. He saivat omalta paikaltaan kertoa mitä kuvassa tapahtui ja mitä olivat itse piirtäneet. Me luimme piirroksiin kirjoitetun uutisen ääneen. Lapset kertoivat, että viihtyivät ryhmissä hyvin ja mainosten sekä uutisten tekeminen oli mukavaa vaikka välillä vähän haastavaa.

6.8 Mediakasvatuskansio

Kuuden toimintatuokion pohjalta aloimme kokoamaan päiväkodin käyttöön jäävää tuotostamme, eli mediakasvatuskansiota. Mediakasvatuskansiosta olimme keskustelleet alustavasti jo opinnäytetyöprosessin aloitusvaiheessa, jolloin sisällöksi kaavailtiin esimerkiksi tietoisuutta päiväkodin henkilöstölle ja kokoelmaa erilaisista mediakasvatukseen liittyvistä harjoituksista.

Ohjattujen toimintatuokioiden toteutusten jälkeen saimme mahdollisuuden osallistua Penttilän päiväkodin henkilöstöpalaveriin. Palaveria varten valmistelimme tiiviin teoriaosuuden mediakasvatuksesta. Kerroimme mitä mediakasvatus tarkoittaa ja miten sitä voi toteuttaa. Teoriaosuuden jälkeen kerroimme toimintatuokioista, joita olimme ohjanneet Pырstötähdet-ryhmän lapsille. Kerroimme ohjaamistamme harjoituksista, omista kokemuksistamme ja havainnoistamme sekä esimerkkejä ohjaajilta ja lapsilta saaduista palautteista. Oman osuutemme jälkeen pyysimme vielä ajatuksia ja ideoita, joita paikalla olleet ohjaajat toivoisivat mediakasvatuskansioon. Toiveita sisältöön liittyen olivat esimerkit erilaisista harjoituksista sekä mahdollisuus soveltaa mediakasvatuskansion sisältöä erikäisten lasten kanssa. Myös hyvin tiiviiseen muotoon laitettu teoriaosuus koettiin tarpeelliseksi.

Mediakasvatuskansion sisältöä lähdimme tarkentamaan päiväkodin henkilökunnan toiveiden ja tarpeiden mukaan, sekä sen perusteella, mitä ajatuksia toimintatuokioiden aikana oli noussut esille. Toimintatuokioiden aikana meille korostui se, kuinka tärkeää mediakasvatuksessa on käyttää monipuolisia työmenetelmiä. Koimme erittäin tärkeäksi sen, että mediakasvatusta tehdään muutenkin kuin esimerkiksi mediavälineitä käyttäen tai eri medioita katsellen. Mediakasvatuskansiossamme halusimme korostaa mediakasvattajalle tärkeää ymmärrystä siitä, että media tulee nähdä mahdollisuutena. Jos mediakasvatuksessa pyritään ainoastaan ennaltaehkäisemään median haittavaikutuksia, suljetaan lapsilta mahdollisuuksia kokea ja oppia median kautta. Toimintatuokioita ohjatessamme ymmärsimme myös, kuinka tärkeää mediakasvatukseen liittyvä teoreettinen ymmärtäminen ja osaaminen ovat. Mediakasvattajalla tulee olla tietoa mediakasvatuksesta sekä hänen on ymmärrettävä median vaikutus lapsen elämään, jotta voidaan opettaa turvalliseen, kriittiseen, monipuoliseen ja kokemukselliseen median käyttöön (Pentikäinen ym. 2007, 18).

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi toimintatuokioiden, henkilökunnan palautteen ja toiveiden perusteella mediakasvatuskansio. Mediakasvatuskansioon sisällytimme sekä tiivistä teoretietoa, että käytännön harjoituksia. Kansiossa on myös lista lähteistä, joista löytyy lisää materiaalia mediakasvatukseen. Kansio muo-
toiltiin niin, että sitä mahdollisuus jatkaa ja täydentää tulevaisuudessa. Kansion täydentämisen avulla se pysyy ajan tasalla ja sinne on mahdollista koota ohjaajien hyväksi kokemia harjoituksia ja samalla jakaa tietoisuutta muiden ryhmien ohjaajien kanssa.

Valitsimme mediakasvatuskansion tuotokseksi, sillä pyrkimyksenä meillä oli muodostaa väline, jonka avulla mediakasvatuksellinen työote jäisi elämään Penttilän päiväkotiin. Halusimme muodostaa välineen, jolla jokaisen ryhmän ohjaajat voisivat toteuttaa lasten kanssa mediakasvatusta riippumatta esimerkiksi aiemmasta tietämyksestä aiheesta. Halusimme mediakasvatuskansion avulla motivoida työntekijöitä ottamaan mediakasvatuksen osaksi päiväkodin arkea. Tavoitteenamme oli tuoda mediakasvatuksen aihepiiri ja harjoitukset helposti henkilökunnan saataville ja samalla mahdollistaa helppo tutustuminen

mediakasvatukseen liittyvään teorian tietoon. Kansion sisällön halusimme muokata selkeäksi ja helppokäyttöiseksi.

7 Arviointi

7.1 Havainnot lasten kokemuksista

Arviointikeinona havainnointi tuntui meille kaikista luontaisimmalta valinnalta, sillä se oli helppo sisällyttää osaksi ohjaustuokioita. Havaintojen avulla saamme monipuolista arviointitietoa opinnäytetyöprosessimme eri osa-alueista ja siitä, kuinka ohjaajat ja toimintaan osallistuneet lapset suhtautuivat esimerkiksi eri toimintatuokioiden sisältöihin.

Lapsilähtöisen toiminnan perustana voidaan pitää tietoa, joka on saatu havainnoimalla. Havainnoimalla voidaan ymmärtää asioita lasten näkökulmasta. Lasten keskinäisiä keskusteluja värittävät erilaiset kokemukset, jotka he ovat kokeneet merkityksellisinä. Tietämällä ja näkemällä kasvattajana asioita, jotka kiinnostavat lapsia ja jotka vaikuttavat heihin, voi kasvattaja avata keskustelun lapsen kanssa hänelle merkityksellisistä asioista ja käsitellä lapsen kanssa häntä kiinnostavia asioita vielä syvemmin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 15–16, 30.)

Havainnoinnissa mielenkiinto on suunnattava kaikkeen siihen toimintaan, jota tutkimuskohteessa on jäsenten taholta tuotettu (Vilkkä 2006, 21). Toimintatuokioidemme aikana kiinnitimme huomiota siihen, kuinka lapsen osallistuvat toimintaan, mitkä harjoitukset onnistuvat suunnitelmien mukaan ja mihin harjoitukseen kannattaisi tehdä muutoksia. Havainnoimme myös sitä miten lapset keskusteleval mediasta, miten tapa keskustella mediasta muuttui ja mitä lapset toivat esimerkiksi puheissaan ja leikeissään esille käsiteltävästä teemasta. Havainnointiaineistoa saimme esimerkiksi kuuntelemalla lapsia, tutkimalla heidän tuotoksiaan eri harjoitusten pohjalta sekä havainnoimalla toimintatuokioita seuraavien ohjaajien reaktioita ja osallistumista eri harjoituksiin. Havainnoimme

esimerkiksi sitä, kuinka moni lapsi osallistuu toimintaan, minkälainen toiminta saa lapset innostumaan ja onko harjoituksia, joihin lapset eivät lähde mielellään mukaan. Havainnoimme myös sitä, miten lapset puhuivat toimintatuokioista niiden ulkopuolella. Näiden havaintojen pohjalta pystyimme arvioimaan toimintatuokioiden onnistumista.

Havaintojemme mukaan lapset kokivat toimintatuokiot mukaviksi ja opettaviksi. Kaikki lapset osallistuivat toimintaan mielellään ja olivat kiinnostuneita kaikista käsiteltävistä teemoista. Meille molemmille oli todella palkitsevaa huomata, että suurin osa harjoituksistamme toimi ryhmällä hyvin ja lapset lähtivät innolla mukaan. Havaintojemme mukaan ja lapsien omien sanojen mukaisesti peliteemalla käyty toimintatuokio oli kaikista mielekkäin. Lapset innostuivat erityisesti pelihahmojen muovailusta ja hahmon ympärille rakennetuista maailmoista syntyi todella värikkäitä ja mielenkiintoisia. Vähiten lapsia kiinnosti uutisia käsittelevä tuokio, mutta monipuolisten harjoitusten avulla pystyimme innostamaan lapsia toimintaan ja oppimaan uutta uutisista. Oli siis ensisijaisen tärkeää, että teemaan liittyvät harjoitukset oli valittu ryhmän tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

Havaintoja teimme myös siitä, miten lasten tietoisuus mediasta tai mediavälineistä kehittyi toimintatuokioiden aikana. Jokaisen toimintatuokion alussa käyty mediavälineet ja niistä saatava sisältö muodostuivat lapsille jatkuvasti tutummiksi ja lasten tapa puhua esimerkiksi tabletista ja tabletin käytöstä monipuolistui. Myös sanana "media" tuli lapsille tutummaksi ja he alkoivat käyttää sitä toimintatuokioiden aikana sekä ennen toimintatuokioiden alkamista. Median tutuksi tuleminen lapsille oli yksi päämääristämme ja oli palkitsevaa huomata, kuinka taitavasti lapset tunnistivat viimeisillä toimintatuokioilla mediavälineitä ja median eri osa-alueita.

Vilkan (2006) mukaan havainnointitilanteen ei tarvitse olla erikseen järjestetty. Kaikki arkipäivän tilanteet ovat sopivia järjestelmällisen havainnointiin joten havainnoimme myös lasten keskinäisiä keskusteluja muun toiminnan lomassa. Lapset keskustelivat mediassa olevista aiheista keskenään eri harjoitusten aikana ja kävivät vuoropuhelua esimerkiksi katsomistaan sarjoista ja niiden sisäl-

löistä. Toimintatuokioiden edetessä lapset hahmottivat laajemmin eri medioiden sisältöä ja sitä, mitä mediaa eri mediavälineillä on mahdollista käyttää. Esimerkiksi television sisällöksi miellettiin lähtötilanteesta poiketen lastenohjelmien lisäksi esimerkiksi mainokset ja uutiset ja lapset muistivat mediavälineistä puhuttaessa myös vähemmän heidän käytössään olevat sanomalehdet ja radion.

Havaintojen lisäksi pyysimme lapsia kertomaan ajatuksia tehdyistä harjoituksista. Lapset kuvasivat tuokioita usein “kivoiksi”, “mukaviksi” ja “hauskoiksi”, mutta esimerkiksi lyhytelokuvan katsominen herätti ajatuksia esimerkiksi omista sisäsuhteista sekä siitä, miten mukavaa on katsoa elokuvaa yhdessä muiden kanssa. Mainoksien tekeminen toi lapsilta ristiriitaista palautetta. Yhden lapsen sanoin “ mainoksen tekeminen oli tylsää ja vaikeaa mutta oli kiva nähdä toisten mainokset.” Toinen ryhmäläisistä taas totesi mainoksen tekemisen olleen “vähän vaikeaa mutta kivaa kun sai keksiä ja pukeutua mainosta varten.”

Jokainen saatu palaute oli meille arvokas ja kirjasimme palautteita ylös omien havaintojemme kanssa. Vilkan mukaan jokaisen havainnoijan on tehtävä ratkaisu siitä mikä on eri tilanteissa järkevin havaintojen muistiin kirjaamisen tapa ja lisäksi, milloin hän osallistuu aktiivisesti kohteen toimintaan (Vilka 2006, 15). Kirjaaminen ei saa häiritä tilanteen etenemistä, joten päädyimme kirjaamaan havainnot ja saadun palautteen muistiin välittömästi ohjauksien jälkeen. Näin tärkeimmät asiat olivat tuoreina mielessä, mutta tilanteessa kirjaamisen sijaan pystyimme keskittymään täysin toimintatuokioiden ohjaukseen. Hyödynsimme erityisesti lapsilta saatua palautetta seuraavien toimintatuokioiden suunnittelun viimeistelyssä, jotta saimme tuokiot vastaamaan heidän tarpeiden lisäksi myös heidän toiveisiin.

7.2 Työntekijöiden arvio toiminnasta

Ennen toimintatuokioiden aloittamista esittelimme päiväkodin työntekijöille ideoitamme toimintatuokioiden sisällöistä sekä teemoista. Pyysimme ohjaajilta arviota ja palautetta niiden toimivuudesta. Päiväkodin ohjaajat kokivat teemat ja si-

sällöt tarkoituksenmukaisiksi ja ryhmälle sopiviksi, joten lähdimme toteuttamaan toimintatuokioita ja myöhemmin tuotosta saadun palautteen pohjalta.

Ohjaajat seurasivat jokaista toimintatuokiota sivummalta ja osallistuivat toimintaan oma-aloitteisesti. Pyysimme jokaisen toimintatuokion jälkeen toimintaa seuranneilta päiväkodin työntekijöiltä arviota toiminnasta ja ohjauksesta. Pääosin palaute oli aina positiivista ja esimerkiksi harjoitusten monipuolisuus koettiin hyväksi asiaksi jokaisen toimintatuokion kohdalla. Rakentavaa palautetta saimme esimerkiksi joidenkin harjoitusten toimivuudesta ja siitä, että lapsen kertoessa pelottavasta mediakokemuksesta asiasta tulisi keskustella syvemmin toimintatuokion aikana. Pelottaviin tai mietityttäviin mediakokemuksiin ja ajatuksiin kannattaisi ottaa vieläkin enemmän aikaa ja syventyä keskustelemaan aiheesta koko ryhmän voimin. Tämän arvion pyrimme ottamaan huomioon seuraavilla toimintatuokioilla ja oli erittäin hyvä, että päiväkodin ohjaaja osasi nostaa tämän huomion esille.

Toimintatuokioiden loputtua pyysimme vielä opinnäytetyön loppuvaiheessa palautteen prosessista. Ryhmän lastentarhanopettaja oli tyytyväinen toimintatuokioiden kokonaisuuteen. Toiminta oli hänen mielestään lapsilähtöistä ja monipuolista. Aihe oli hänestä ajankohtainen ja tarpeellinen sekä tuokiot sopivan mittaisia. Rakentavana palautteena lastentarhanopettaja pohti, olisiko toimintaa voinut toteuttaa pienemmissä ryhmissä, rajata teemoja enemmän sekä mahdollisuutta käyttää mediavälineitä laajemmin.

7.3 Oma arviointi toteutuksesta

Olemme kokonaisuudessaan tyytyväisiä toimintatuokioiden suunnitteluun, sisältöön ja toteutukseen. Suunnittelu jakautui meidän molempien kesken tasaisesti. Alussa suunnittelemamme toimintatuokioiden teemat seurasivat koko prosessin ajan ja ne olivat hyvä pohja toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Pidimme toimivana ratkaisuna sitä, että emme lyöneet toimintasuunnitelmien toimintoja lukkoon vaan toiminnat elivät koko prosessin ajan. Suunnittelimme kerrallaan yhden toimintatuokion täysin valmiiksi, mutta jätimme silti suunnittelemaan aina

muutoksen varaa ja vaihtoehtoisia harjoituksia. Saimme kokemusta ryhmän lapsien käyttäytymisestä sekä toiveista. Näiden pohjalta pystyimme rakentamaan toimintakertoja ja saimme todennäköisesti parempia ideoita keskellä prosessia kuin ennen sitä olisimme saaneet. Toimintatuokioiden toimintarunko oli kuitenkin hyvä olla olemassa ja se helpotti toimintaa sekä meidän osaltamme että myös lasten osalta; molemmat pystyivät ennakoimaan toimintaa ja siitä syntyi turvallisuudentunne.

Olemme tehneet opiskelujen aikana paljon koulutehtäviä yhdessä ja tunnumme toisemme. Varmasti osittain näistä syistä yhteistyömme koko opinnäytetyöprosessin ajan sujui hyvin. Toimintatuokioiden ohjauksessa suunnittelimme etukäteen ohjauksenvastuut, varmistimme tällä tavoin, että kummallakin on yhtä paljon vastuuta. Saimme toisiltamme tukea toimintatuokioiden ohjauksessa ja päiväkodin työntekijöiden luottamus sekä rentous toivat varmuutta ohjaukseen. Eniten omasta ohjauksesta opimme, kun ohjasimme joka kerta kaksi samanlaista toimintatuokiota peräkkäin. Kirjoitimme molemmat omista havainnoistamme ohjauksien jälkeen ja refleктоimme yhdessä havaintoja, kokemuksia sekä opittuja asioita.

Oli hyvä ratkaisu ohjata kahta ryhmää, koska ryhmäkoko puolittui. Pienryhmätyöskentely oli antoisaa ja rauhoitti ryhmiä ja toimintaa. Kuten Niemistö (1998) toi esille, pienryhmissä jäsenet pääsevät helpommin osallistumaan aktiiviseen toimintaan. Toimintatuokioiden kesto oli joustava, mutta pystyimme arvioimaan, varsin hyvin paljon tarvitsimme aikaa ohjauksiin. Usein toimintatuokiomme kestivät 45–60 minuuttia. Aika oli sopiva, koska lapset jaksoivat keskittyä käsiteltävään aiheeseen sekä osallistumaan aktiivisesti.

Onnistuimme toteuttamaan Pentikäisen (ym. 2007) mukaisia 3–6-vuotiaiden mediakasvatuksen tavoitteita, kuten mediavälineisiin tutustumisen, faktan ja fiktion harjoittamisen ja erottamaan median sisältöjä. Toteutimme myös tavoitteisiin kuuluvia lasten omia mediaesityksiä. Suoriuduimme toteuttamaan monipuolista toimintaa mediakasvatuksen keinoin. Käytimme sosionomin ammatillisia taitoja, joihin sisältyvät toiminnalliset, luovat ja osallistavat menetelmät. Oma pyrkimyksemme mediakasvatukseen toimintana, johon ei vaadita erityistä vä-

lineistöä tai etukäteisvalmisteluja onnistui. Lapset osallistuivat toimintaamme hyvin ja innostuneesti. Mediakasvatuksen teemoja ja aiheita olisi voinut käsitellä pidempään ja laajemmin, mutta aika oli näissä puitteissa rajallinen. Olisimme kuitenkin voineet keskittyä enemmän keskustelemaan median synnyttämistä tunteista sekä niiden käsittelystä.

7.4 Mediakasvatuskansion arviointia

Mielestämme mediakasvatuskansion sisältö ja toteutus oli onnistunut. Saimme mukaan monipuolisesti erilaisia harjoituksia, joiden avulla mediakasvatus olisi mahdollista ottaa helposti osaksi päiväkodin muuta toimintaa. Kansio on ulkoasultaan selkeä ja helppokäyttöinen. Kansiota pystyy käyttämään myös sellainen ohjaaja, joka ei tunne mediakasvatuksen käsitettä. Tiivis teoriapaketti ja harjoitukset edesauttavat sitä, että jokainen ohjaaja pystyy tekemään mediakasvatusta oman ryhmänsä kanssa. Jokainen ohjaaja pystyy myös sovittamaan harjoitukset omaan ohjaustyyliin sopivaksi.

Jälkikäteen olemme todenneet, että olisimme voineet muodostaa kansioon myös niin sanotun ohjauskokonaisuuden, jossa olisimme suunnitelleet esimerkiksi viiden kerran ohjelman valmiiksi. Emme kuitenkaan kokeneet sen lisäämistä tarpeelliseksi, sillä esimerkki harjoitusten ja esimerkki linkkien takaa ohjaajat voivat koostaa heille ja heidän ryhmälleen parhaiten toimivan kokonaisuuden. Näin ryhmän tarpeet ja ohjaajien vahvuuden huomioidaan paremmin ja jokainen ohjauskerta tai ohjauskokonaisuus on erilainen. Näin lapset pääsevät kokemaan monipuolisesti erilaisia mediakasvatuskokonaisuuksia ja pääsevät oppimaan erilaisia mediaan liittyviä taitoja.

Saamamme palautteen perusteella myös ohjaajat olivat tyytyväisiä mediakasvatuskansioon. He pitivät erityisesti konkreettisista harjoituksista. Kansio sai kiitosta myös selkeydestä ja helppokäyttöisyydestä.

8 Pohdinta

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Pyrimme varmistamaan opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä monin keinoin koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Heti prosessin alettua kirjoitimme toimeksiantosopimukset ennen kuin toimintamme päiväkotiryhmässä alkoi ja samalla selvitimme muut lupa-asiat. Tutkimuslupaa ei päiväkodin henkilökunnan mielestä tarvittu, koska heidän mielestään meidän toimintamme oli osa päiväkodissa toteutettavaa toimintaa. Myöskään kuvauslupia ei tarvittu, koska kuvaamamme mainosvideot jäivät päiväkodin käyttöön ja ryhmän työntekijät ottivat itse toiminnastamme kuvia päiväkodin käyttöön sekä lasten vanhempia varten. Asioista sovittiin suullisesti ja hyvässä yhteisymmärryksessä. Teimme esitelylapun toiminnastamme vanhemmille ja se oli koko toiminnan ajan nähtävissä päiväkodin seinällä. Päiväkodin työntekijät myös kertoivat toiminnasta lasten vanhemmille.

Toiminnassa pyrimme noudattamaan Talentian sosiaalialan ammattilaisen eettisiä ohjeita (2013) sekä Lastentarhanopettajien ammattietiikkaa (2005). Eettiset ohjeet sisältävät muun muassa osallistumisoikeuden, erilaisuuden tunnustamisen ja ihmisarvon kunnioittamisen. Ammattieettisissä ohjeissa korostetaan myös tasa-arvoa, syrjinnän, suosimisen ja kiusaamisen estämistä, kuulluksi tulemistä sekä oikeutta selvittää ristiriitoja. Huomioimme toiminnassa Mediakasvatusseuran (2014) mediakasvattajan eettiset periaatteet, jotka neuvovat esimerkiksi mediakasvattajaa tunnistamaan ja tunnustamaan medioiden käyttöön liittyviä haasteita ja kuvaamaan niitä ymmärrettävästi ja lasten ja nuorten elämänpiiriä huomioiden.

Koko opinnäytetyöprosessin ajan toimimme työparina, mikä paransi toiminnan eettisyyttä ja luotettavuutta, koska pystyimme refleктоimaan ja kysymään toisiltamme apua. Olemme molemmat sekä yksin, että yhdessä pohtineet sekä arvioineet omaa toimintaamme koko prosessin ajan. Toimintaa havainnoidessa

teimme molemmat havaintoja, joka auttoi seuraavien toimintatuokioiden suunnittelussa sekä koko opinnäytetyön tekemisessä.

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta parantaa myös tarkka selvitys opinnäytetyöprosessimme eri vaiheista. Olemme pyrkineet kuvaamaan suunnitteluvaihetta, toteutusta ja prosessin etenemistä. Perehdyimme mediakasvatukseen käsitteenä ja aiheena tarkasti ennen kuin aloitimme toimintatuokioiden suunnittelun ja ohjaamisen. Olemme koettaneet valita sekä käyttää mahdollisimman uutta lähdemateriaalia, koska media on muuttunut paljon lyhyessä ajassa ja jotta työ on teoretiedoiltaan mahdollisimman tuore.

8.2 Tavoitteiden toteutuminen ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyömme päätavoitteena oli korostaa mediakasvatuksen roolia varhaiskasvatuksessa sekä tutustuttaa lapset eri medioihin ja mediavälineisiin. Varhaiskasvatukselta vaadittavan tavoitteellisen mediakasvatuksen rooli muuttuu jatkuvasti yhä tärkeämmäksi, mutta muuttuva mediaympäristö tekee sen tekemisestä yhä haastavampaa. (Kupiainen, Kotilainen, Nikunen & Suoninen 2013, 50 - 51). Opinnäytetyömme avulla halusimme nostaa esiin mediassa piilevät mahdollisuudet varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Toimintatuokioiden ja tuotoksen avulla pystyimme tuomaan toimeksiantajallemme näkökulmaa siihen, miten mediakasvatuksen toteuttaminen voisi olla osa päiväkodin muuta toimintaa.

Vaikka lapset ovat usein aikuisia taitavampia käyttämään mediaa ja liikkumaan eri medioiden välillä lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea esimerkiksi sopivien mediasisältöjen löytämisessä. Tämän takia mediakasvatuksen tärkeys olisi hyvä tunnistaa jo varhaiskasvatuksessa ja se tulisi saada luonnolliseksi osaksi kasvatuskumppanuutta. (Kupiainen yms. 2013, 50–51.)

Olimme tyytyväisiä toimintatuokioihin ja pystyimme suunnittelemaan harjoituksia, jotka sopivat valitsemiimme teemoihin ja joissa pystyimme hyödyntämään koulutuksen aikana kerrytettyä osaamista. Käytimme monipuolisesti erilaisia

luovia menetelmiä ja hyödynsimme 3-6-vuotiaiden mediakasvatuksen tavoitteita. Lasten tutustuttaminen eri medioiden ja mediavälineisiin toteutui toiminnassa ja pysyimme sovitun aikataulun puitteissa.

Tarjoamiemme käytännönvälineiden lisäksi pyrimme siihen, että ajatus mediakasvatuksen tarpeesta jäisi todella elämään, jolloin mediakasvatus olisi osa Penttilän päiväkodin toimintaa myös tulevaisuudessa. Jatkossa median edelleen kehittyessä mediakasvatuksen tarve osana varhaiskasvatusta jatkaa kasvuaan, jolloin kestäväällä pohjalla oleva tavoitteellinen mediakasvatuksen toteutus on erityisen tärkeää. Vain meidän toteuttaman opinnäytetyön pohjalta on kuitenkin haastavaa todellisuudessa arvioida jäikö mediakasvatus osaksi Penttilän päiväkodin toimintaa ja hyödynnetäänkö sitä meidän toimintamme jälkeen. Olemme kuitenkin tyytyväisiä siihen, että mielestämme pystyimme tarjoamaan hyvät edellytyksen ja välineen, joiden avulla mediakasvatusta voidaan päiväkodissa tehdä myös jatkossa.

Koimme mediakasvatuksesta opitun tietotaidon lisääntymisen merkityksellisimmäksi oppimiskokemukseksi, koska mediakasvatuksen ja kriittisen medialukutaidon osaaminen on tulevaisuudessa entistäkin tärkeämpää. Opimme mediakasvatuksen hyödynnettävyydestä sosiaalialalla sekä hahmotimme paremmin median vaikutuksia yksilöissä ja yhteiskunnassa. Saimme myös lisää varmuutta toiminnan suunnitteluun ja ryhmien ohjaamiseen.

Tavoitteemme oli tehdä mediakasvatusta sosionomin osaamisen keinoin. Oppimiskokemukseksi koimme myös oivalluksen siitä, kuinka aiemmin koulussa opittua teoretietoa ja käytännön taitoja pystyi hyödyntämään osana opinnäytetyöprosessia. Pystyimme yhdessä keskustelemalla määrittämään omaa osaamistamme ja hyödyntämään näitä oivalluksia osana toimintaa ja raportointia. Sosionomin osaamista voidaan jäsentää kuuden kompetenssin avulla (Kareliammattikorkeakoulu 2015). Yksi osa-alue sosionomin osaamisen kompetensseista on asiakastyön osaaminen, jossa kehityimme paljon ohjaamiemme toimintatuokioiden ansioista. Kehityimme ohjaamaan tavoitteellisesti asiakasryhmää ja opimme kuvamaan prosessin eri vaiheita tässä opinnäytetyössä. Edistytimme käyttämään mediakasvatusta työmenetelmänä ja osasimme soveltaa

sen toteuttamista sosionomin osaamisen keinoin. Sosionomin kompetensseihin kuuluvat myös oppimisen taidot, jotka sisältävät oman osaamisen arvioinnin ja kehittämisen, tiedon hankkimisen ja sen arvioinnin kriittisesti sekä vastuun ottaminen ryhmän oppimisesta ja opitun jakamisesta. Nämä taidot kehittyivät opinnäytetyön tekemisen myötä, erityisesti onnistuneen yhteistyön vuoksi. Pysyimme reflektoimaan kokemaamme ja kehittämään toimintaamme yhdessä.

Toimintatuokiot olivat yksi tärkeimmistä kokemuksista prosessin aikana. Toimintatuokioista opimme kuinka lapset suhtautuvat mediaan. Lapsille media ja mediavälineet ovat luontaisia toimintaympäristöjä. Mediavälineiden läpikäyminen ja mediasta keskustelu lasten kanssa avasi meille sen, kuinka hyvin lapset tuntevat mediassa vaikuttavia ilmiöitä ja kuinka paljon he viettävät aikaa erilaisten medioiden parissa. Lasten kommentteista havaitsimme myös sen, että he vastaanottavat mediasisältöjä avoimesti, joten aikuisten tarjoama tuki esimerkiksi mediasisältöjen valinnassa on hyvin olennaista. Pelottavista ja lasta askarruttavista sisällöistä on puhuttava lasten kanssa avoimesti. Lasten pääsyä medioiden ääreen ei voida estää, joten vanhemmilla ja kasvattajilla tulee olla rohkeutta valmistaa ja tukea lapsia kohtaamaan mediaa sekä käsittelemään sitä (Buckingham 2003, 207). Lapset tulee siis ottaa osallisiksi. Lasten osallisuuden tukeminen on tärkeää, sillä osallisuudella voidaan vahvistaa kokemusta omasta minuudesta ja kyvystä vaikuttaa ja saada aikaan muutoksia maailmassa. Osallisuudella voidaan vahvistaa myös varmuutta yhteisöihin kuulumisesta. (Mäkelä 2011, 14).

Olimme tyytyväisiä, että valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi mediakasvatuksen. Koemme, että mediakasvatuksen rooli osana varhaiskasvatusta on viime vuosina noussut jatkuvasti merkittävämpään rooliin ja kehitys tulee jatkumaan varmasti myös tulevaisuudessa. Erityisesti kehittyvät mediasisällöt ja sen mukanaan tuomat ilmiöt tulevat olemaan haaste myös varhaiskasvatuksessa, joten mediakasvatuksen käsite ja sen sisällään pitämä toiminta tulee tehdä tutuksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Kehityksen mukana pysyminen vaatii kiinnostusta ja motivoitumista. Näitä ominaisuuksia pyrimme opinnäytetyömme, tekemämme toiminnan ja tuotoksen avulla varhaiskasvatuksen työntekijöissä herättelemään. Oman tietotaitomme kasvaminen tulee varmasti palvelemaan meitä

tulevaisuudessa, sillä mediakasvatuksellinen osaaminen on osa nykypäiväistä kasvatusta ja sosiaalia. (Merilampi 2014, 126–131, 140.)

8.3 Jatkotutkimusehdotukset

Oman opinnäytetyömme aihetta valittaessa saimme hyviä vinkkejä aikaisempien opinnäytetöiden jatkotutkimusehdotuksista. Tästä syystä halusimme todella pohtia myös omia ehdotuksiamme. Mietimme ehdotuksia koko opinnäytetyöprosessin ajan ja mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia nousi esiin prosessin eri vaiheista.

Mietimme prosessin aikana mediakasvatuksen ja koulutuksemme suhdetta. Aihe oli meille molemmille uusi ja koemme, että mediakasvatusta olisi hyvä käsitellä myös koulutuksen aikana. Mediakasvatus on kiinteä osa nykyaikaista kasvatustaloutta ja se on varmasti läsnä tulevassa työssämme. Pohdimmekin mahdollisuutta siihen, voisiko mediakasvatusta yhdistää osaksi sosionomin koulutusta tai osaksi esimerkiksi ryhmänohjausharjoittelua. Näin sosiaaliajan opiskelijat tutustuisivat mediakasvatuksen aiheeseen jo koulutuksen aikana, ja erilaisille toimipaikoille tarjoutuisi mahdollisuus tutustua mediakasvatukseen ohjautusti.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena opinnäytetyöprosessimme aikana nousi mediakasvatuksen roolin tutkiminen osana kasvatuskumppanuutta. Mediakasvatusta tulisi tehdä varhaiskasvatuksen lisäksi kodeissa. Suurin osa ajasta, jota lapsi käyttää median parissa tapahtuu kotona, jolloin mediakasvatus tulisi saada osaksi kotona tehtävää kasvatusta sekä osaksi varhaiskasvatuksen ja huoltajien välistä kasvatuskumppanuutta. Mediakasvatuksen roolia osana kasvatuskumppanuutta voisi tutkia tai sitä voisi tukea toiminnallisilla keinoin esimerkiksi vanhempainillalla järjestettävällä koulutuksella. Myös erilaiset mediakasvatustietoisuuskurssit olisivat varmasti hyödyllisiä eri-ikäisten lasten vanhemmille.

LÄHTEET

- Brotherus, A., Helimäki, E. & Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.
- Buckingham, D. 2000. *After the Death of Childhood. Growing up in the Age of Electronic Media.* Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, D. 2003. *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture.* Cambridge: Polity Press.
- Erola, A. 2012. Vähitellen kohti medialukutaitoa. Pro gradu. Tampereen yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Heikkilä, M., Ihalainen, S-L. & Välimäki, A-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita/ Stakes: 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2006. *Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla.* Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Hyppönen, M. & Linnosuo, O. 2002. Zip, Zap ja Boin, Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Lasten Keskus: Saarijärven Offset
- Hyyppä, M. & Liikanen, H-L. 2005. *Kulttuuri ja terveys.* Helsinki: Edita.
- Karelia-Ammattikorkeakoulu. 2015. Opetussuunnitelma – Sosionomi. https://soleops.karelia.fi/opsliitteet/OPSRAK_2015/FI/Sosionomi.pdf. 5.2.2016.
- Kerhokeskus – koulutyöntuki ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. *Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa.* Helsinki: Libris Oy
- Kerhokeskus & Opetushallitus. 2009. *Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa.* Helsinki: Aksidenssi Oy.
- Keski-Luopa, S. & Koukari, J. 2013. *Metka-nallen matkassa:mediakasvatusta varhaiskasvatukseen.* Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu: Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2015. *Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivusalo-Kuusivaara, R. 2007. *Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua.* Tampere: Cityoffset.
- Kotilainen, S. 2002. *Kasvattaja lapsen tulkkina mediaympäristössä.* Teoksessa Sintonen, S. (toim.) *Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta.* Tampere: Fin Lecture.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus.* Helsinki: PALMENIA Helsinki University Press.
- Kupiainen, R., Kotilainen, S., Nikunen, K. & Suoninen, A. 2013. *Lapset netissä - Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä.* Helsinki: Mediakasvatusseura Ry.
- Kurki, L. 2000. *Sosiokulttuurinen innostaminen.* Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Lastentarhanopettajaliitto. 2005. *Lastentarhanopettajan ammattietiikka.* file:///C:/Users/1201334/Downloads/Lastentarhanopettajan+ammattietiikka0.pdf. 24.1.2016.
- Leskinen, E. 2009. *Ryhmä toimimaan! - vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön.* Jyväskylä: PS-kustannus.

- Mediakasvatusseura ry. 2014. Mediakasvattajan eettiset periaatteet. http://mediakasvatus.fi/mk_eettiset.pdf. 20.12.2015.
- Mediakasvatuskeskus Metka ry. 2011. Mainiot Mediaperheet – opas lasten ja vanhempien mediahetkiin. Mainiot Mediaperheet -hankkeen julkaisu. Helsinki: Tuokinprint Oy.
- Merilampi, R. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: Avain.
- Mustonen, A. 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Mustonen, A. 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: FINN LECTURA.
- Mäkelä, J. 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus, 13-23.
- Mäkinen, P., Raatikainen E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosio-nomi. Helsinki: WSOYpro OY.
- Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja sen kehitysehdot. Helsinki: Palmenia.
- Nyysölä, K. 2008. Mediakulttuuri oppimisympäristönä. Helsinki: Opetushallitus OAJ. 2015. Varhaiskasvatuslaki. Opetusalan ammattijärjestö. <http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>. 21.12.2015.
- Opetushallitus, 2015. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.
- Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. 2007. Mediametkaa Osa 2- Kasvattajan opas lasten mediamailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Penttilän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2013.
- Pohjola, K. & Johnson, E. 2009. Lasten mediakultturi ja koulu vuoropuheluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja te-kemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ranne, R., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus–Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Ruhala, A. Ritakoski, R., Niinistö H. (toim.) 2008. Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: THL.
- Ruusunen, T. 2005. Ilmaisulliset menetelmät – siltoja itseen ja toisiin. Teoksessa Ranne, K. & Sankari, A. & Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.). Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Sarja D. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 27.9.2015.

- Stakes & opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.
- Suoninen, A. 2013. Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Jyväskylä: Gummerus.
- Talentia ry. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki.
- THL. 2015. Varhaiskasvatus. <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>. 2.10.2015.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

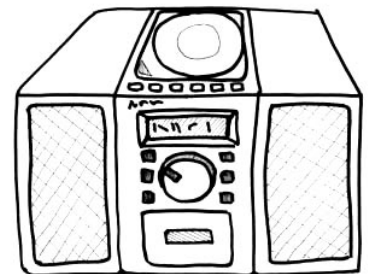
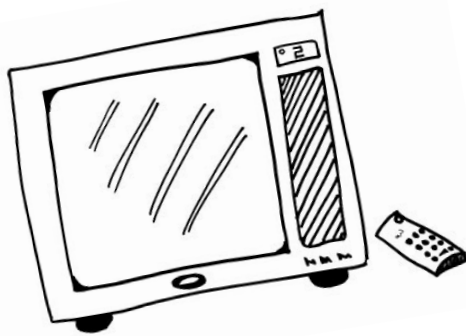

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Penttilän päiväkot
Toimeksiantajan edustaja:	Hannu Helander, Miina Ketonen
Osoite:	
Puhelinnumero:	
Sähköposti:	
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalityö
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1201342 / 1201354 Meri Hirvonen & Viivi Väinöläinen
Puhelinnumero:	
Sähköposti:	ainen@edu.karelia.fi
Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Media- ja viestintäkasvatusta
Toteutusmuoto	Tammi- ja helmikuun opinnäytetyö
Aikataulu	Toiminta vuoden 2015 loppuun, valmistuminen helmi-maaliskuussa
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	tarvikkeet päiväkodilta
Toimeksiantajan sitoumukset	
ei kustannuksia, tarvittava ohjaus & yhteydenpito	
Opiskelijan sitoumukset	
aikataulussa pysyminen, toiminta eettistä ja sopimusten mukaista	
Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Kirsi Lindlöf, Heli Makkonen
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys
21.10.2015	Meri Väinöläinen Meri Hirvonen Viivi Väinöläinen
Päiväys	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys
21.10.2015	Hannu Helander Miina Ketonen
Päiväys	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys
16.11.2015	Heli Makkonen

MEDIA OSANA VARHAISKASVATUSTA

LUKIJALLE

Media määrittää arkeamme luultavasti enemmän, kuin arvaammekaan, joten on tärkeää tarkentaa katsetta siihen, minkälaisen medioiden keskellä elämme ja kuinka voimme kasvatuksessa ohjata lapsia toimimaan eri medioiden ympäröimänä kriittisesti ja turvallisesti. Lapset ovat kosketuksissa mediaan ensimmäisistä hetkistä lähtien ja viettävät erilaisten medioiden parissa koko elämänsä.

Media vaikuttaa voimakkaasti lasten arkeen, kehitykseen ja ihmissuhteisiin. Mediassa pinnalla olevat aiheet välittyvät lasten leikkeihin ja puheisiin sekä rakentavat lasten käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Lisäksi media välittää lapsille toimintatapoja, arvoja ja asenteita. Jatkuvasti muuttuva media aiheuttaa kasvattajille haasteita, mutta tarjoaa heille myös mahdollisuuksia. Lapset ovat usein aikuisia taitavampia käyttämään mediaa ja liikkumaan eri medioiden välillä. Silti lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea esimerkiksi sopivien mediasisältöjen löytämisessä. Tämän takia mediakasvatuksen tärkeys olisi hyvä tunnistaa jo varhaiskasvatuksessa ja se tulisi saada luonnolliseksi osaksi kasvatuskumppanuutta. Avainasemassa on kasvattajan aito kiinnostus lapsen mediamaailmaa kohtaan.

Talvella 2015 ja keväällä 2016 kaksi sosionomiopiskelijaa Karelian ammattikorkeakoulusta toteutti mediakasvatuksen aihepiiriin liittyvän opinnäytetyön ”Media varhaiskasvatuksessa” yhteistyössä Penttilän päiväkodin kanssa. Kokonaisuus muodostui kuudesta toimintatuokiosta, joissa Pырstötähti-ryhmän lapset pääsivät tutustumaan mediaan erilaisten harjoitusten kautta. Tämä kansio syntyi toteutettujen toimintatuokioiden pohjalta. Kansion tarkoituksena on tarjota päiväkodin työntekijöille tietoa mediakasvatuksesta sekä ideoita ja harjoituksia tavoitteellisen mediakasvatuksen toteuttamiseen. Kansion avulla haluamme lisäksi tukea

mediakasvatuksellista työskentelyä päiväkodin arjessa ja nostaa esille mediakasvatuksen mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.

Kansioon koottujen esimerkki harjoitusten ja teoriaosuuksien avulla haluamme tarjota varhaiskasvatuksen työntekijöille mahdollisuuden kehittää lapsien valmiuksia mediataitojen oppimiseen toiminnallisia menetelmiä apuna käyttäen. Tässä kansiossa olemme määritelleet median tarkoittamaan erilaisia mediavälineitä ja mediasisältöjä. Mediavälineet ovat laitteita, joilla voidaan välittää, sekä vastaanottaa erilaisia mediasisältöjä. Mediavälineitä ovat siis esimerkiksi televisio, kamera, lehdet, kännykkä, tietokone ja tabletit. Mediasisältöä vastaavasti ovat esimerkiksi erilaiset kuvat, kirjoitettu teksti, mainokset, pelit ja ohjelmat. Sekä mediavälineet, että mediasisällöt ovat vahva osa arkipäiväämme ja mediaa voi löytää lähes kaikkialta. Mediakasvatuksessa tärkeässä roolissa on se, että lasten kanssa käsitellään heidän arkipäivässään olennaisesti vaikuttavia medioita ja heille sopivia mediasisältöjä.

“Media on kaikkialla. Myös mediakasvatuksen on siirryttävä arkeen, sinne, missä lapset ja kasvattajat ovat. Arkipäivän kasvatusta ei voida korvata kerran vuodessa järjestettävällä päiväkodin teemapäivällä, eikä kasvattaja voi sysätä kasvatusvastuuta ulkopuolisille media-asiantuntijoille. Vierailevat ekspertit eivät ole paikalla silloin, kun lapsi haluaa pelata tietokoneella tai on nähnyt painajaisia Muumien Haisulista. Mediakasvatus on siis kaikkien kasvattajien asia!”
(Mannerheimin Lastensuojeluliitto)

Media varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatuksella tarkoitetaan opetusta mediasta ja opetusta, jonka apuna käytetään mediaa. Mediakasvatus on yhteydessä eri mediavälineisiin ja median sisältöihin, mutta pääasiassa se on kasvatusta elämiseen mediakulttuurin keskellä. Mediakasvatuksen avulla harjoitellaan mediataitoja ja tuetaan lapsen kriittisen medialukutaidon kehittymistä. Mediataitoja ovat esimerkiksi kyseenalaistamisen taito ja kyky innostua median erilaisista sisällöistä.

Varhaiskasvatuksessa tehtävän mediakasvatuksen lähtökohtana ovat lapsen ikä ja yksilöllinen kehitysvaihe. Pienimpien lasten kanssa mediakasvatus voi tarkoittaa esimerkiksi kirjojen lukemista ja kuvien katselemista lehdistä tai tabletilta. Hieman vanhempien lasten kanssa voidaan askarrella erilaisia hahmoja tv-ohjelmista ja elokuvista tai katsoa lyhyitä, lapsille suunnattuja elokuvia. Esikouluikään tultaessa lapsi oppii paljon ja erilaiset mediat tarjoavat hyviä mahdollisuuksia tukea lapsen oppimista. Esimerkiksi erilaiset pelit ovat hyvä tapa tehdä mediakasvatusta esikouluikäisten lasten kanssa. Tärkeintä on, että mediakasvattaja käyttää erilaisia medioita soveltaen niitä sopivaksi lapsen ikään ja kehitystasoon nähden. Olennaista on löytää median tarjoamat mahdollisuudet.

Mediakasvatuksen tulisi pohjautua lapsille ominaisiin tapoihin oppia. Näitä ovat esimerkiksi yhdessä tekeminen, leikkiminen ja elämyksellisyys. Lapsen pitäisi saada kokeilla erilaisia mediavälineitä ja tutkia erilaisia medioita. Varhaiskasvatuksessa tehtävän mediakasvatuksen tärkein tavoite on lapselle sopivien mediasisältöjen pohjalta kehittää lapsen ymmärrystä ja taitoja niin, että lapsi pystyy vähitellen hyödyntämään mediaa esimerkiksi tiedonhakuun tai sosiaaliseen kanssakäymiseen läpi elämänsä. Varhaiskasvatuksessa luodaan siis tärkeä pohja mediataitojen kehittymiselle.

Mediakasvatukseen liittyy useita samoja teemoja, jotka ovat keskiössä myös varhaiskasvatustyössä. Tällaisia ovat esimerkiksi tasa-arvo, hyvinvointi ja osallisuus. Mediataitojen osa-alueita ovat myös tunnetaidot, sosiaaliset taidot sekä median tuottamisen, vastaanottamisen ja kommunikoinnin taidot. Mediakasvatuksen perimmäiset kysymykset ovat kasvatuksellisia ja sen avulla tavoitellaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja osallisuuden tunnetta. Kasvatuksellisuuden takia mediakasvatus ei vaadi kalliita laitteita tai laajaa teknistä osaamista vaan se voi olla osa arkipäiväisiä tilanteita. Päiväkodissa mediakasvattajan tärkein tehtävä on lasten ajatusten kuunteleminen ja mediasta lasten kanssa keskusteleminen.

Mediakasvattaja

Media muuttuu ja sen maailma on radikaalisti erilainen verrattuna siihen, millainen media on ollut nykypäivän kasvattajien lapsuudessa. Median asettamista haasteista huolimatta media tulisi kasvatuksessa nähdä myös mahdollisuutena. Vastuu mediakasvattajan roolista tulisi jakautua sekä varhaiskasvatukselle, että lapsen vanhemmille ja sen tulisi olla osa kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatuksessa mediakasvatus on usein tietoista lapsen opettamiseen ja kasvatukseen liittyvää toimintaa, mutta mediakasvatuksellisia tilanteita syntyy myös ilman suunnittelua.

Mediakasvattaja ei tarvitse vaikuttavia teknisiä taitoja. Tärkeämpää on olla läsnä, halu kuunnella sekä tukea ja ohjata lasta tarvittaessa. Mediakasvatus alkaa esimerkiksi kertomisesta, kuuntelusta, kyseenalaistamisesta, yhdessä tekemisestä ja jakamisesta. Lapset eivät osaa tarkastella ja tulkita mediaa kriittisesti, joten kasvattajien täytyy asettaa rajoja lasten median käytölle sekä tarjota lapsille sopivia mediasisältöjä

Mediakasvattaja:

- Tutustuu mediassa vaikuttaviin ilmiöihin ja tuntee erilaisia medioita ja mediavälineitä.
- On kiinnostunut lasten elämässä vaikuttavasta mediamaailmasta ja suhtautuu mediaan tutkivasti sekä kriittisesti.
- Toimii itse esimerkkinä erilaisia medioita käytettäessä.
- Ymmärtää mitä medioita ja mediavälineitä lapsen elämässä on läsnä ja minkälaisen median käyttö on turvallista lapsille.
- Suunnittelee ja toteuttaa mediakasvatusta sekä liittyy sen osaksi kasvatuskumppanuutta.

- Pohtii omaa työtänsä ja arvioi toimintaansa sekä tiedostaa oman roolinsa mediakasvattajana.
- Tuntee tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön ja on sitoutunut noudattamaan niitä.

Lapset ja media

- Medialla suuri merkitys lapsen identiteetin muodostumisessa.
- Lapsen oma mediamaku kehittyy jo varhaislapsuudessa.
- Lapset leikkivät ja keskustelevat mediasta lähtöisin olevista aiheista -> keino tulkita median välittämiä viestejä.
- Median taustalla usein kaupallisuus, ei lasten hyvinvointi.
- Mediataitojen harjoittelun tuloksena lapselle kehittyy kyky käyttää mediaa turvallisesti.
- Opitut mediataidot luovat pohjaa kriittisen medialukutaidon kehittymiselle.
-

Esimerkki harjoituksia

- Tämän vihkon esimerkkiharjoituksia voi käyttää yksittäin tai niistä voi muodostaa ohjauskokonaisuuden.
- Harjoitukset on valittu sillä periaatteella, että mediakasvatusta voi toteuttaa luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla.
- Lisää materiaalia -kohdasta löytyvillä sivuilla on paljon lisää harjoituksia, joita voi käyttää ja soveltaa mediakasvatuksessa.

Ajatusten herättelyä

Mitä tarvitset?

Mediakuvakortit

Kuvia eri mediasisällöistä (Lastenohjelmat, pelit, mainokset, uutiset...) ja medialaitteista (TV, tietokone, radio, sanomalehdet...)

Mediaväline kortteja saa tulostettua kätevästi esimerkiksi Papunetistä (<http://papunet.net/kuvatyokalu/fi>) tai googlen kuvahausta. Kuvat voi esimerkiksi päällystää tai laminoida, jolloin ne kestävät paremmin käyttöä. Kuvat on hyvä leikata irti toisistaan, jolloin niitä voi ottaa käteen tai järjestää lattialle esimerkiksi sen perusteella, mitä mediasisältöjä kussakin mediavälineessä on.

(Esimerkiksi tietokone: uutiset, mainokset, lastenohjelmat, pelit jne..)

Media aiheisten kuvakorttien avulla keskustellaan lasten kanssa mediasta ja siitä mitä kaikkea mediaan kuuluu. Keskustelua voi käydä esimerkiksi virittävänä harjoituksena ennen muuta toimintaa tai kuvakorttien avulla voi tutustua yksittäiseen mediavälineeseen tai mediasisältöön. Esimerkiksi jos tarkoituksena on käsitellä mainoksia, voidaan alkuun ottaa esille mediakortit, joissa on kuvia mediavälineistä, joissa mainoksia esiintyy.

Yleistä keskustelua voi herätellä esimerkiksi kysymällä...

Mitä mediavälineitä teiltä löytyy kotoa?

Oletko käyttänyt jotain mediavälinettä aikaisemmin?

Onko joku mediaväline, jota haluaisit kokeilla?

Missä kaikissa mediavälineissä voisit nähdä uutisia? Entäpä mainoksia?

Onko mediavälineitä hankalaa käyttää?

jne...

(19)

Media sanaselitysleikki

Pienryhmissä arvuutellaan erilaisia mediavälineitä. Jokaiselle pienryhmälle jaetaan erilaisia mediavälinekortteja. Leikkijät vuorollaan valitsevat yhden kortin ja selittävät kortissa esiintyvää kuvaa. Muut leikkijät arvuuttelevat, mikä mediaväline on kyseessä.

Mediaväline pantomiimi

Pienryhmissä valitaan mediaväline, joka esitetään pantomiimina. Tarkoituksena on muodostaa mediavälineitä, esimerkiksi niin, että yksi lapsista toimii tietokoneen ruutuna ja toinen näppäimistöä. Muut pienryhmät arvuuttelevat, mistä mediavälineestä on kyse.

(Lähde: Median Viidakossa- opinnäytetyö, Heidi Ahlroth & Johanna Sarkanen)

ÄÄNI

Äänimaisema kummituselokuvaan

Millaisia ääniä kummituselokuvassa voisi olla? Kokeilkaa lisätä ääntä: supinaa, murinaa, rapinaa, ulinaa. Äänten luomisessa voi käyttää myös välineitä, kuten soittimia ja esineitä. Esittäkää äänimaisema toisille lapsille, niin, että kuuntelevat lapset makaa van silmät kiinni lattialla.

Ääniseikkailut päiväkodissa

Äänitä lasten vapaata leikkiä. Kuunnelkaa äänitystä ja arvailkaa, mistä ääni oli peräisin, kuka oli äänessä ja mitä leikissä äänityshetkellä tapahtui.

(19)

Äänitä ennakkoon joitakin päiväkodista tuttuja ääniä: ulko-oven avaamista ja sulkemista, wc:n ääniä, keittiövälineiden kolinaa, portaissa kävelyä, pianon

ääntä, työntekijöiden puhetta. Keskustele lasten kanssa erilaisista äänistä (kovista ja hiljaisista; koneen, esineiden, eläinten tai ihmisten äänistä). Pyydä kaikkia sulkemaan silmänsä ja kuuntelemaan hiljaa, mitä ääniä kuuluu. Avatkaa silmät ja keskustelkaa kuulluista äänistä. (MLL - Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen)

Äänitutkijat

Katsokaa lyhytelokuva tai kohtaus elokuvasta ilman ääntä ja miettikää, millainen äänimaailma siihen sopii. Ideoikaa puhe, musiikki ja tehosteäännet. Käyttäkää sopiviin kohtiin myös hiljaisuutta. Käyttäkää kaikkea mahdollista materiaalia, josta voi syntyä ääntä. Kokeilkaa miettimisen jälkeen yhdessä eri vaihtoehtoja

Keskustelkaa, millä tavoin tunnelma muuttui äänimaailman muuttuessa

Kuunnelkaa lopuksi kohtaus ”oikealla” äänellä ja keskustelkaa, vastasiko se mielikuvan ja itse tekemiänne äänimaailmoja. (Mediametkaa osa 1- Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla)

Kerronnan sävyt

Tutkitaan lasten kanssa äänenkäytön merkitystä osana kerrontaa. Aikuinen voi lukea lapsille satua eri tavoilla, esimerkiksi vihaisesti, liian nopeasti, kummallisesti tauottaen tai välillä nostaen äänenvoimakkuutta ilman syytä. Pohditaan yhdessä, miten tarinan ymmärrettävyys ja sanoma. (MLL - Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen)

Pelit

Paljon saa pelata?

Mihin aikaan päivästä on ok pelata?

Millä välineillä pelataan?

Voiko peleissä olla jotain pelottavaa?

Voiko joku pelata liikaa?

Millaisia tietoja internetissä saa jakaa? Saako esimerkiksi omaa nimeä tai kotiosoitetta kertoa netissä kenellekään?

Leikkikää perinteistä piha- tai sisäleikkiä pelin roolihahmoiksi eläytyneenä. Pihan tai huoneen voi kuvitella pelimaisemaksi tai muokata niistä sellaisen esimerkiksi kankaila ja esineillä. (Mediametkaa osa 4 - Kaikki peliin)

Oman pelihahmon tekeminen

Muovatkaa muovailuvahasta, -massasta tai savesta pelin hahmoja/keksikää omat hahmot. Hahmolle voi muovaila myös perheen, kavereita tai lemmikin. Harjoitusta voi jatkaa piirtämällä tai maalaamalla hahmolle pelimaailman ja asumisympäristön.

Uutiset

Mitä uutisessa kerrottiin?

Oliko uutinen totta? Miksi?

Mistä kaikkialta uutisia voi nähdä tai kuulla? (tv, radio, lehdet, Internet, kännykkä)

Voiko uutinen olla surullinen?

Voiko uutinen olla pelottava?

Iloinen uutinen?

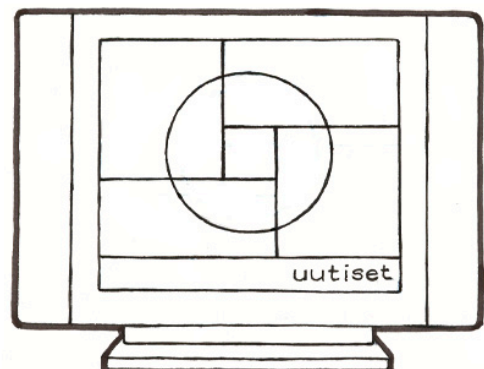
Mitä uutisia muistat?

Faktaa vai fiktiota?

Ohjaaja etsii todellisia uutisotsikoita ja keksii itse epätosia otsikoita. Ohjaaja lukee ääneen uutisotsikon ja lasten pitää näyttää peukalolla ylös tai alas, riippuen onko otsikko tosi vai epätosi.

Piirretty uutinen

Lapsille annetaan uutisotsikko ja he piirtävät ryhmässä isolle paperille mitä uutisessa heidän mielestään tapahtuu. Lapset voivat sanoittaa ohjaajalle uutisen, joka voi kirjoittaa sen paperille. Uutiset esitellään ryhmässä ja lapset saavat jakaa kuka piirsi mitäkin ja kertoa mitä kuvassa tapahtuu.

Mainokset

Määritellä mainos yhdessä. Mainos on sanomalehdissä, televisiossa, radiossa, puhelinpylväissä jne. esiintyvä viesti, mikä kohdistuu suureen ihmisjoukkoon.

Mikä on mainos?

Missä mainoksia esiintyy?

Millainen on mielestäsi hyvä mainos?

Tarvitaanko mainoksia? Miksi / Miksi ei?

Pohtikaa, miksi mainostetaan? Mainoksilla tavoitellaan myynnin lisäämistä.

Mainosten pohdinta

Missä kaikkialla mainoksia on? Pohtikaa yhdessä seuraavia paikkoja ja niissä sijaitsevia mainoksia: elokuvateatteri, kauppa, juna, linja-auto, linja-autopysäkki, tienvarret, tietokonepeli, oma huone ja urheiluhalli.

Millaisia mainokset ovat? Ovatko mainokset mielestänne tarpeellisia? Minkälaisia mainoksia haluaisitte nähdä enemmän ja missä paikoissa? Minkälainen on hyvä mainos? Minkälaiset mainokset ovat tarpeettomia?

Lehtimainokset

Leikkaa lehdestä irti mainokset. Kuinka monta mainosta löysit? Mitä mainoksessa mainostetaan? Mistä mainoksesta pidät eniten, entä vähiten? Miksi? Mitä mainosten kuvissa näkyy?

Tutkikaa lasten päällä olevia vaatteita

Muistelkaa lisäksi kotona olevia vaatteita tai/ja leluja Mitä mediahahmoja niistä löytyy? Missä ohjelmassa tai mediassa hahmot esiintyvät? Mitä ne tekevät? Millaisia hahmot ovat? Mitä median synnyttämiä oheistuotteita teiltä löytyy? Pohtikaa, miksi vaatteissa ja leluissa on paljon mediahahmoja. (Mediametkaa osa1 - Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla)

Kauppaleikki ja mainos

Leikkikää kauppaa ja askarrelkaa kaupalle mainoksia, joita voi myös jakaa muille. (Lehtiretket - Mediakasvatustuokioita varhaiskasvatukseen)

Kuva

Ilmeiden metsästys

Etsitään lehtien kuvista erilaisia ilmeitä ja leikataan ne irti. Yritetään tunnistaa ja nimetä sekä luokitella kuvissa näkyviä ilmeitä. Kootaan ilmekuvia seinälle tai isolle paperille ryhmiteltyinä niin, että saman tyyppiset ilmeet tulevat lähelle toisiaan. Ilmeiden etsimistä voidaan jatkaa kuvaamalla ryhmässä lasten ja aikuisten erilaisia ilmeitä. Lapsia ohjeistetaan pyytämään kuvattavalta lupa kuvaamiseen. (MLL - Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen)

Tarina lehtikuvasta

Valitse aikakauslehdestä kuva ja kerro siitä tarina. Aikuinen kirjoittaa tarinan ylös ja lukee lopuksi tarinan sinulle, jotta voit tehdä siihen tahtomiasi korjauksia. (Lehtiretket - Mediakasvatustuokioita varhaiskasvatukseen)

TV-ohjelmat

Pahvilaatikkotelevisio

Tehkää suuresta pahvilaatikosta ryhmän yhteinen televisio. Maalatkaa se ja kiinnitäkää tarvittavat nappulat. Esittäkää televisio-ohjelmaa käsinukkien, pehmolelujen, itse tehtyjen pahvinukkejen avulla. Keksikää omia ohjelmia ja mukailkaa lasten tuntemia televisio-ohjelmia. Huolehdi, että kaikki pääsevät esiintymään haluamallaan tavalla. Esitelkää television välityksellä lelupäivälelut, päivän ohjelma, ruokalista ja päivän ulkoiluvarusteet. (MLL, Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen)

Dubbaus

Valitaan jokin tuttu tv-ohjelma tai elokuva. Laitetaan äänet pois ja lapset puhuvat improvisoiden vuorosanat. Harjoituksen jälkeen voidaan yhdessä kuunnella, mitä elokuvassa tai ohjelmassa oikeasti sanottiin.

Omien mediasisältöjen luominen

Lapset voivat tehdä esimerkiksi...

- Oman elokuvan, mainoksen, pelin, varjoteatteriesityksen
- Musiikkivideon, uutisen, radio-ohjelman
- Valokuvanäyttelyn
- Yhteisen lehden tai kuvakirjan

Aineeton lahja

Tehdyistä mediasisällöistä voi tehdä aineettoman lahja. Lasten tai lapsiryhmän itse ideoima ja toteuttama lauluesitys, lyhytelokuva tai muu videotervehdys voi olla lahja vanhemmille tai isovanhemmille.

(19)

LISÄÄ MATERIAALIA

Mediakasvatus on aiheena hyvin ajankohtainen ja aiheesta on saatavilla lukuisia erilaisia oppaita ja teoksia, joiden avulla tavoitteellisen mediakasvatuksen toteuttaminen päiväkodissa on yhä helpompaa. Edellä olleiden esimerkkiharjoitusten lisäksi olemme lähteitä, joista on mahdollisuus etsiä lisää teoretietoa sekä mediakasvatusharjoituksia.

Mediametka:

<http://mediametka.fi/>

Mediametka.fi on internet sivusto, jonne on koottu valtava määrä erilaista materiaalia mediakasvatukseen liittyen. Saatavilla on sekä teoreettista tietoa, että käytännönläheistä materiaalia. Mediametkan sivuilta löytyy "Oppimateriaalit" kohdasta useita eri oppaita, ja erityisesti kuuden teoksen "Mediametkaa"-sarja pitää sisällään lähes kaiken olennaisen mediakasvatuksen aihepiiristä.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

<http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/>

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media/

MLL:n sivuilta löytyy erityisesti mediakasvattajalle arvokasta teoretietoa mediakasvatukseen liittyen. MLL on huomionnut esimerkiksi nettikiusaamisen, sosiaalisen median sekä mediapelkojen aihepiirit. Sivuilta löytyy myös tietoa siitä, mitä mediakasvatus on eriikäisten lasten kanssa. Ikäluokat lähtevät 0-6kk ikäisistä lapsista ja tietoa on aina 18 -vuotiaisiin nuoriin asti. Sivuilta löytyy myös erilaisia oppaita mediakasvatuksen tekemiseen.

Mediakasvatus.fi

<http://www.mediakasvatus.fi/>

<http://mediahyrra.mediakasvatus.fi/>

Mediakasvatus.fi -sivustolta löytyy ajankohtaisia mediakasvatusaiheisia uutisia, tapahtumia, materiaaleja, hankkeita ja julkaisuja. Materiaalit kohdasta löytyy varhaiskasvatus-osio, josta löytyy paljon materiaalia varhaiskasvatuksessa toteutettavaan mediakasvatukseen.

Lähteet:

Ahlroth, H. & Sarkanen, J. 2012. Median viidakossa. Lahti

Aikakausimedia.
http://www.aikakauslehdet.fi/content/aikakauslehti_opinnoissa/2014/aikakausmedia_lehtiretket_2014_06_04_netti.pdf

Kerhokeskus – koulutyöntuki ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa. Helsinki: Libris Oy.

Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa. 2009. Helsinki: Kerhokeskus – koulutyöntuki ry

Mediakasvatuskeskus Metka ry. 2011. Mainiot Mediaperheet – opas lasten ja vanhempien mediahetkiin. Mainiot Mediaperheet -hankkeen julkaisu. Helsinki: Tuokinprint Oy

Merilampi, R. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: Avain.

Mannerheimin lastensuojeluliitto - Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen

Mustonen, A. 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: FINN LECTURA

Mustonen, A. 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Ruhala, A. Ritakoski, R., Niinistö H. (toim.) 2008. Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry

Stakes & Opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy

Tekijät: Meri Hirvonen & Viivi Vainikainen